

Verkenning van een onderwijsvisie voor Tilburg University

Herman de Regt

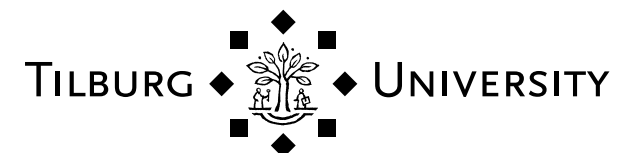
Alkeline van Lenning

Verkenning van een onderwijsvisie voor Tilburg University

Herman de Regt

Alkeline van Lenning

Inhoud

INLEIDING	7
<hr/>	
DEEL I – SCHETS VAN EEN ACADEMISCHE TRADITIE	11
1. Een Europese geschiedenis: van Bologna tot Bologna	13
Eerste generatie universiteit	
Francis Bacon en de wetenschappelijke methode van leren	
Tweede generatie: de moderne wetenschappelijke universiteit	
John Dewey: wetenschap als instrument	
Wetenschap voor de wereld	
Martinus Cobbenhagen: tegen verkokering van de wetenschap(per)	
Wederopbouw, democratisering en <i>efficiency</i>	
2. Academische opleiding en opvoeding	23
Volledig mens-zijn	
Denkers met karakter	
Innovatie en karaktervorming	
3. Voorbij Bologna: derde generatie universiteit	29
Denkers die doen	
Student in focus	
Continue educatie en bewust leven	
4. De Tilburgse academische gemeenschap	33
De menselijke maat	
Kleinschalig onderwijs	
Verantwoordelijkheid van studenten	
<hr/>	
DEEL II – HET DOEL VAN DE TILBURGSE UNIVERSITAIRE OPLEIDING	37
5. Het doel: corrigerend handelen door <i>Slow Thinking</i>	39
Bacon: vertekenende denkgewoonten	
Kahneman: systeem 1 en 2	
<i>Slow Thinking</i> en universitair onderwijs	
6. Denkers met karakter: het oog op de toekomst	43
Internationale oriëntatie: <i>een must</i>	
Waarden en internationale oriëntatie	
Zelfkritische denkers	
Omgaan met een onzekere toekomst	
Het onderhouden van de professionaliteit van academische docenten	
Het belang van de oriëntatie op een toekomstig werkveld	
<hr/>	
DEEL III – HET TILBURGS ACADEMISCH PROFIEL: EEN VOORSTEL	51
7. <i>TIU-shaped professionals</i> – denkers met karakter	53
Kennis – Kunde – Karakter	

MARTINUS COBBENHAGEN

‘DE KATHOLIEKE HANDELSHOGESCHOOL’ (1927)

De studerenden zullen goed moeten bedenken [...] dat ze hun studie moeten zien als een doorgangstadium, een voorbereiding voor hetgeen het voornaamste is: hun werkzaamheid in de praktijk [van het leven]. Hoger dan hetgeen men weet, staat hetgeen men is.

Inleiding

Universiteiten dienen verantwoording af te leggen, in het algemeen aan de samenleving waarin ze hun plaats hebben, en in het bijzonder aan de studenten die er hun studie volgen. Waartoe en waarom leiden wij onze studenten op?

Hoewel een universiteit op deze vraag een antwoord moet hebben, betekent dat niet dat het antwoord door de jaren heen steeds precies hetzelfde zal zijn. Juist in een tijd waarin maatschappelijke veranderingen talrijk zijn en snel plaatsvinden, zal ook het antwoord van Tilburg University veranderen. Tegelijkertijd willen we recht doen aan het karakter dat de universiteit in de loop der jaren heeft verworven. Juist als specialistische universiteit op het gebied van de wetenschappen van mens en maatschappij (economie, recht, sociale wetenschappen, *humanities* en theologie), heeft Tilburg University zich ten doel gesteld om niet alleen tegemoet te komen aan de sociale vraag naar expertise. Ze wil ook zelf haar stempel drukken op het karakter van de samenleving – in de mate waarin dat kan, natuurlijk.

In een zevental paragrafen verkennen wij een onderwijsvisie voor Tilburg University (TiU). In lijn met haar geschiedenis en verworven profiel, doen wij een voorstel voor een kenmerkende onderwijsvisie voor Tilburg University. We bepleiten een visie waarin centraal staat dat studenten in Tilburg opgeleid worden tot 'denkers die goed doen', dat wil zeggen: tot *denkers met karakter*, of zoals wij ze in dit essay ook noemen: *TiU-shaped professionals*. Hieronder verstaan wij T-shaped professionals *plus*: academici met – verticaal – verdiepende kennis, en – horizontaal – de benodigde academische kundes, maar in het hart vooral het juiste (morele) karakter om samen met anderen zaken voor elkaar te krijgen.¹ T-shaped professionals zijn probleemoplossers die een hoge mate van complexiteit aan kunnen. Voordat ze aan een oplossing gaan werken, zijn ze als onafhankelijke kritische denkers, in staat het probleem te analyseren en mogelijk vermeende oplossingen kritisch te bevragen. Ze passen daarbij vormen van *slow thinking* toe (een manier van denken die in paragraaf 5 wordt toegelicht). Zij zijn experts binnen hun vakgebied en hebben een getraind denkvermogen. Daarnaast beschikken ze over de juiste communicatievaardigheden om gemakkelijk te interacteren met specialisten van diverse disciplinaire pluimage. Ze kunnen goed samenwerken, maar hun kritisch en onafhankelijk denkvermogen voorkomt dat zij meelopen met een groep. Belangrijk is hier het verschil op te merken dat wij willen maken tussen T-shaped professionals en TiU-shaped professionals. De studenten binnen Tilburg University (TiU) worden, naast kennis en kunde, ook een groot ethisch besef bijgebracht dat hun karakter kenschetst. TiU-shaped professionals zijn T-shaped professionals *plus*.

In de eerste paragraaf wandelen we met zevenmijlslaarzen door de geschiedenis van de academie. We zien universiteiten ontstaan en veranderen. We gaan op zoek naar waardevolle inzichten over academisch onderwijs en wetenschap uit het verleden die de tand des tijds doorstaan hebben. Het oorspronkelijk ideaal waarin een leven van reflecteren meer centraal staat, wordt door sommigen bekritiseerd en een leven van doen wordt opgewaardeerd. De humanistische visie komt op en zwakt weer af. De kleine universiteit voor de elite verandert door de eeuwen heen in een universiteit voor velen, maar kampt met het gevaar een onpersoonlijke diplomafabriek te worden. Er vindt een explosieve toename van gespecialiseerde, wetenschappelijke disciplines plaats. Er is een geweldige groei van specialistische kennis waardoor we steeds meer begrijpen en kunnen. Maar versmalling en verschraving van opleidingen liggen ook op de loer.

¹ David Guest introduceerde de term T-shaped professional in zijn 'The hunt is on for the Renaissance Man of computing,' in *The Independent*, September 17, 1991. Hij gebruikt de term om aan te geven dat professionals zowel de diepte als de breedte moeten kunnen zoeken en vinden. Zie ook bijvoorbeeld: University of Cambridge Institute for Manufacturing (IfM) and International Business Machines Corporation (IBM) (2008), *Succeeding through service innovation: A service perspective for education, research, business and government*. Cambridge, United Kingdom: University of Cambridge Institute for Manufacturing. Hierin worden 'adaptive innovators' als volgt beschreven: 'People who are entrepreneurial and capable of systems thinking in the many project roles they may fill during their professional life. In contrast to the specialised problem solvers of the 20th century, who are sometimes called 'I-shaped' professionals for their knowledge depth, adaptive innovators of the 21st century are still grounded in their home disciplines but have strong communication skills across areas of business, technology and social sciences. Hence, they are sometimes called T-shaped professionals. [T-shaped professionals are those] who are deep problem solvers with expert thinking skills in their home discipline but also have complex communication skills to interact with specialists from a wide range of disciplines and functional areas.' (p. 16 en p. 19)

In de tweede paragraaf zijn we in de huidige tijd aangeland en gaan we in op het belang van karaktervorming en opvoeding, waarover academici zich ook in het verleden uitlieten. We introduceren het doel van het academisch onderwijs in Tilburg: studenten opleiden tot *denkers met karakter*. In paragraaf drie laten we zien hoe de Tilburgse universiteit als een 'derde generatie academisch opleidingsinstituut' verder vormgeeft aan het idee van de denker die doet, en paragraaf vier vraagt aandacht voor de aard van haar academische gemeenschap en de rol die de menselijke maat speelt in de manier waarop studenten als het ware hun karakter weven. De uitdrukking 'het weven van karakter' kiezen wij met het oog op de textielgeschiedenis die de opkomst en de transformatie van de stad Tilburg zo kenmerkt.² Het proces van weven door schering en inslag waardoor doeken, wandkleden, of kleding ontstaat (van verschillende soorten garen in verschillende kleuren) bepaalt de unieke aard van het weefsel dat uiteindelijk een doel moet dienen, maar tegelijkertijd een esthetische waarde kent. Het is een metafoer die ons inziens past bij de opvatting over de opleiding en opvoeding van de Tilburgse student die we aantreffen in de pedagogische geschiedenis en traditie van de Tilburgse universiteit.

In de vijfde paragraaf wordt duidelijk dat oude en hypermoderne wetenschappelijke inzichten over het menselijk denkvermogen (speciaal op het overlappende terrein van economie en psychologie) bijdragen aan het doel en de methode van het Tilburgs onderwijs. Naast eerder aangehaalde historische ideeën komt hier ook nieuw onderzoek naar het menselijk brein aan de orde en hoe dit onderzoek naar *fast and slow thinking* vormgeeft aan het academisch onderwijs dat in Tilburg verzorgd wordt of verzorgd zou moeten worden. In paragraaf zes bezien we wat voor initiatiefrijke denkers toekomstige uitdagingen zijn, wat de wereld volgens ons dan nodig heeft, en hoe de onderwijsprogramma's daarop anticiperen door studenten op te leiden tot *TiU-shaped* academici.

We sluiten af met paragraaf zeven waarin we onder de labels 'kennis', 'kunde', en 'karakter', kernachtig benoemen wat de kenmerken zouden kunnen, of zelfs moeten, zijn van het onderwijs aan Tilburg University. In deze slotparagraaf komen de historische duiding van de universiteit als derde generatie academisch opleidingsinstituut en het *weven van karakter* samen. Binnen het Tilburgs onderwijs worden studenten voorbereid op een toekomst vol onzekerheid en sociale uitdagingen, waarbij hen tevens wordt geleerd dat die onzekerheid en sociale uitdagingen vragen om innovatieve bijdragen aan de samenleving, waartoe juist zij in staat zijn – door wat ze weten en kunnen, maar vooral door wie ze dankzij het onderwijs zijn geworden, door hetgeen ze zijn.

² Gorisse, J.J.A.M. & Adriaenssen, L.F.W. (2001) *Tilburg, Stad met een Levend Verleden. De geschiedenis van Tilburg vanaf de steentijd tot en met de twintigste eeuw*. Tilburg: Regionaal Historisch Centrum Tilburg. Boom, N. van (2010), 'De transformatie van Enschede en Tilburg; van textielstad tot comeback city', in *Textielhistorische Bijdragen* (Patronen in beweging. Veranderingen in de Nederlandse textielgeschiedenis 1960-2010), no. 50, pp. 45-62.

DEEL I

**SCHETS VAN EEN
ACADEMISCHE
TRADITIE**

A blue-tinted portrait of John Dewey, an older man with a mustache and glasses, wearing a suit and tie. The portrait is the background for the left side of the page.

JOHN DEWEY

MORAL PRINCIPLES IN EDUCATION (1909)

*There cannot be two sets of ethical principles,
one for life in the school, and the other for life outside of the school.
As conduct is one, so also the principles of conduct are one.
The tendency to discuss the morals of the school
as if the school were an institution by itself is highly unfortunate.
The moral responsibility of the school,
and of those who conduct it, is to society.*

1

Een Europese geschiedenis: van Bologna tot Bologna

Sinds het ontstaan van de eerste universiteit in Europa hebben de Europese universiteiten een bijna duizend jaar lange ontwikkeling doorgemaakt. Door het ontstaan en de groei van Tilburg University in dit proces te plaatsen, toont de onderwijsvisie van deze universiteit zich als een voortzetting van een traditie. Die traditie kan kortheidshalve omschreven worden als een ver strekkende en steeds verdergaande bewustwording van de rol die de universiteit in een complexe en snel veranderende wereld dient te spelen: het opleiden van jonge mensen tot denkers met karakter en (dus) verantwoordelijke wereldburgers die de duurzaamheid van onze samenleving bevorderen.

Eerste generatie universiteit³

Ontstaan uit de kathedraalscholen waren de eerste, middeleeuwse, Latijnse universiteiten (zoals de eerste universiteit, in Bologna in 1088, die zich concentreerde op het recht), expertise-centra voor het opleiden van jongelingen. Zij hadden het doel algemeen aanvaarde kennis in stand te houden en te verspreiden. De geselecteerde en geprivilegieerde leerling klom langs de steile academische ladder op tot scholastieke geleerde. Hij startte in de artes-faculteit met de studie van de *artes liberales* en daarna kon hij verder studeren in een van de drie oudste faculteiten: theologie, rechten, en geneeskunde.

De eerste grote hervorming van de universiteit vond plaats vanaf de dertiende eeuw. Het bestaande ideaal van de geleerde die zijn blik uiteindelijk toch op het eeuwige richt, werd

³ Voor het historische deel is gebruik gemaakt van Ruegg, W. (2011) *A History of the University in Europe*, Volume IV Universities since 1945. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Voor het veranderende karakter van de universiteiten zie Wissema, J.G. (2009) *Towards the Third Generation University. Managing the University in Transition*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited. Wissema gebruikt een indeling van universiteiten in drie generaties waar wij in onze analyse ook aan refereren, hoewel er geschiedkundig veel meer details te geven zijn die zo'n driedeling in de geschiedenis van de universiteiten iets te simplistisch maakt. Desalniettemin, met een focus op het karakteriseren van het academisch onderwijs is de driedeling nuttig en verhelderend.

vervangen door het perspectief van de afgestudeerde als verlichte ingezetene die op de universiteit was onderwezen in gesprekken met enerzijds ambachtslieden die het werken met instrumenten toonden en hun kennis deelden en anderzijds met geleerde personen – inspirerende mensen die kennis voor hem ontsloten en hem in contact brachten met de grote ideeën van de klassieken. Door de verdergaande mentaliteitsverandering in de Renaissance werd de universiteit nu voortgedreven door een nieuw ontdekte methode van leren: de wetenschap⁴.

Francis Bacon en de wetenschappelijke methode van leren⁵

De Engelse filosoof, advocaat, staatsman en onderzoeker, Francis Bacon (1561-1626), leefde in de (laat-)Renaissancistische periode en had grote invloed op het verkondigen en beschrijven van wat wij doorgaans ‘de wetenschappelijke revolutie’ noemen, maar wat feitelijk een revolutie in ons denken over leren was. Bacon studeerde aan Trinity College in Cambridge op het moment dat door nieuw ontdekte methodes van onderzoek de kracht van het autoriteitsargument langzaam maar zeker afbrokkelde. In zijn beroemde werk uit 1620, *Novum Organum*, schrijft Bacon hoe onderzoek gedaan moet worden⁶. Namelijk door consciëntieus empirische data te verzamelen en het principe van inductie – het komen tot een algemene regel op basis van waarnemingen – te gebruiken. Kortom, door wetenschappelijk te werk te gaan. Bacon is daarmee een groot verdediger en verkondiger van het uitvoeren van experimenten, het nauwkeurig observeren, en het gebruik van inductie om langzaam van het bijzondere naar het algemene te gaan. Alleen zo ontdekken we welke empirische generalisaties steek houden – en vooral welke niet. Bacon beschreef daarmee de ons nu zo vertrouwde, maar voor zijn tijd volkomen nieuwe methode van waarheidsvinding door hypothesevorming en -toetsing: *het eliminatief inductivisme*.

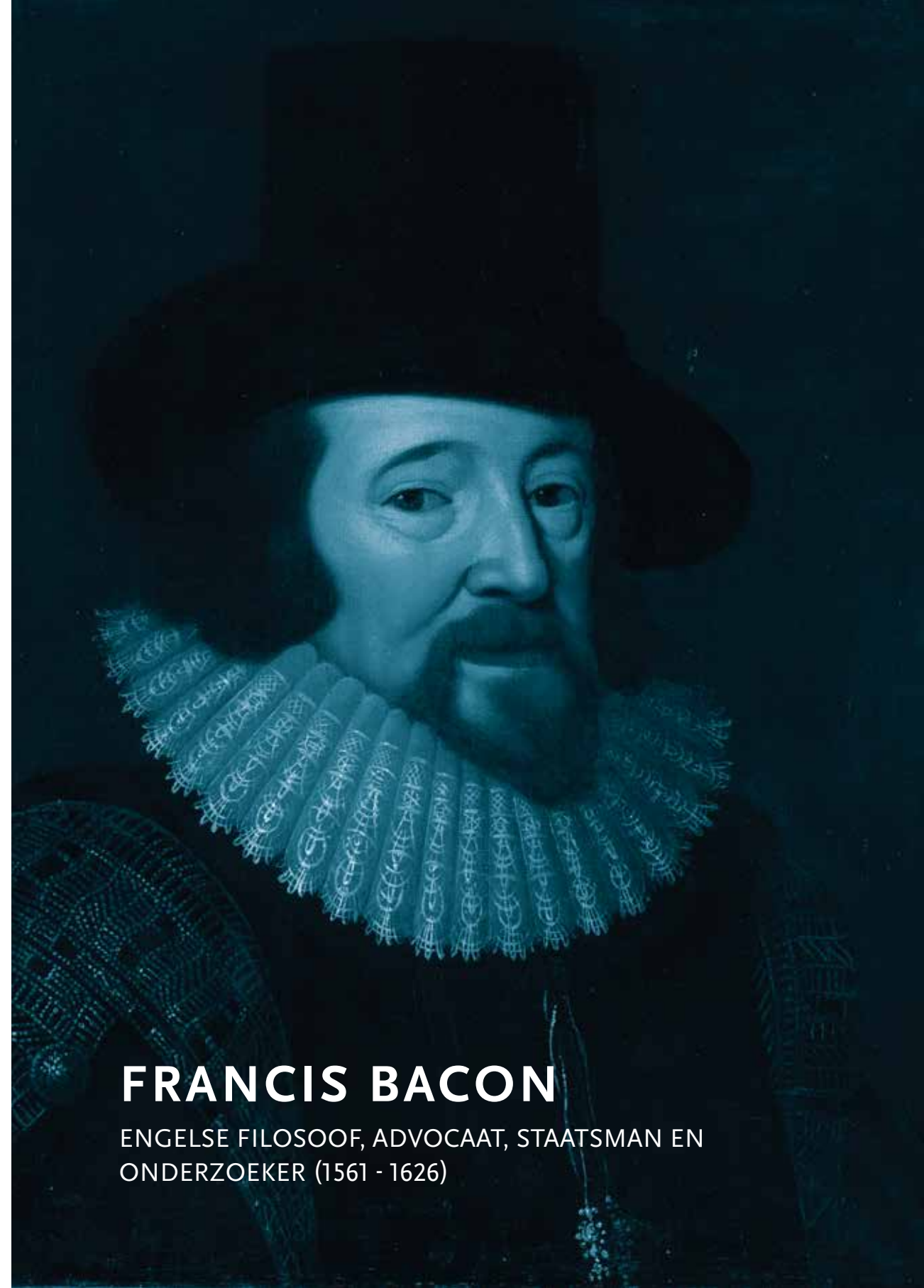
Voor Bacon is het duidelijk dat het doel en de waarde van wetenschap, behalve dat het de waarheid langzaam onthult, gelegen is in wat we met wetenschappelijke kennis kunnen doen. De nieuwe experimentele, eliminatief-inductieve wetenschap geeft ons de kennis om de natuur (voor zover mogelijk) naar onze hand te zetten.⁷

⁴ Hiermee doelen we bijvoorbeeld op *De revolutionibus orbium coelestium* (1543) van Nicolaus Copernicus, *De humani corporis fabrica libri septem* (1543) van Andreas Vesalius, en *De magnete* (1600) van William Gilbert. Eén van de nieuwe elementen van wetenschap is ‘fact checking’ van oude dogma’s. Een fraai voorbeeld hiervan in de 15e eeuw is de ontmaskering van de Donatio Constantini. Keizer Constantijn de Grote (306-337) zou paus Silvester I, zijn wereldlijke macht geschonken hebben. Deze legende werd door de pausen, vaak in aanvaring met keizers, gretig uitgebuit. De humanist Lorenzo Valla (1407-1457) bewees dat het document waarop de legende zich baseerde pas in de 8e eeuw geschreven was (Fried, J. (2007), *The Donation of Constantino and Constitutum Constantini*. Walter de Gruyter. Berlin, New York). Uiteraard komt de revolutie in ons leren echt op stoom met het werk van Galileo Galilei, *Discorsi e dimostrazioni matematiche intorno a due nuove scienze* (1638) en vooral Isaac Newton’s *Philosophiæ naturalis principia mathematica* (1687).

⁵ Eiseley, L. (1973), *The Man Who Saw Through Time. Revised and enlarged edition of Francis Bacon and the modern dilemma*. Scribner; Jardine, L. & A. Stewart (1998), *Hostage to Fortune, The Troubled Life of Francis Bacon*, Wellington House, London; Peltonen, M. (ed.) (1996), *The Cambridge Companion to Bacon*, Cambridge University Press, Cambridge (UK).

⁶ Francis Bacon (2000/2003), *The New Organon* [1620], Cambridge Texts in the History of Philosophy. Cambridge University Press, Cambridge, New York & Port Melbourne. Zie ook de recente Nederlands vertaling van Bacons werk (oorspronkelijk: *Novum organum sive indicia vera de interpretatione naturae*): *Novum Organum* (Amsterdam: Boom Uitgeverij). Vertaling en annotatie: Willem Visser, met een nawoord van Herman de Regt en Hans Dooremalen.

⁷ Voor een juist begrip is het wellicht goed te vermelden dat voor Bacon de wetenschap een instrument was om de mens de macht over de natuur terug te geven (zoals oorspronkelijk door God bedoeld, volgens Bacon), om zo in combinatie met het juiste geloof als het ware de onschuld van de tuin van Eden uiteindelijk weer te herstellen.

FRANCIS BACON

ENGELSE FILOSOOF, ADVOCaat, STAATSMAN EN ONDERZOEKER (1561 - 1626)

Het idee van het wetenschappelijk vergaren van nieuwe kennis en het toepassen ervan, kreeg niet direct toegang tot de universiteiten. Koningen begrepen echter snel de instrumentele waarde van de nieuwe kennis en steunden de opkomst van de wetenschappelijke sociëteiten tussen 1600 en 1670: de Accademia del Lincei (Rome), Accademia del Cimento (Florence), Leopoldina (Schweinfurt), Royal Society of London, en de Académie des Sciences (Parijs). Aan het einde van de 18de eeuw, werden, mede onder invloed van de Franse revolutie, de universiteiten in hun oude vorm opgeheven. Veel Europese universiteiten verdwenen: in 1789 bestonden er 143, in 1815 waren dat er nog maar ongeveer 60. Dit had te maken met de mentaliteit van de Verlichting: men vond dat het hoger onderwijs vooral praktische kennis moest produceren, die het algemeen belang diende. De opkomende burgerij – de dragers van de revolutie – beschouwde de universiteiten als plaatsen van en voor de adellijke elite, waar alleen het belang van deze elite mee gediend was. Men nam afstand van een voornamelijk beschouwend leven, zoals Bacon al veel eerder had gedaan, en zocht naar een maatschappelijke invulling van een *vita activa*, een leven van op kennis en reflectie gebaseerd handelen en doen.

De eerste generatie opleidingsinstituten, de eerste universiteiten, laten vooral zien hoe reflectie en nadenken centraal staan in een academisch programma dat kennis overdraagt. Deze erfenis, kennisoverdracht en het belang van reflectie, vinden we ook terug in de programma's van Tilburg University, maar in het huidige tijdsgewricht is dat zeker niet genoeg.

Tweede generatie: de moderne wetenschappelijke universiteit

De Berlijnse universiteit opende haar deuren in 1810. Onder invloed van het gedachtengoed van Wilhelm von Humboldt (1767-1835) stond zij, evenals enkele andere Duitse universiteiten, voor de verspreiding van kennis, voor wetenschappelijk onderzoek en voor het aanleren van wetenschappelijke methoden aan haar studenten, met als uiteindelijk doel: bijdragen aan de samenleving. In Von Humboldts opzet zou de universiteit een vrijplaats zijn voor het opleiden van academici die vanuit intellectuele vrijheid en ongebondenheid een kritische bijdrage leveren aan de voortgang en kwaliteit van uiteenlopende debatten en maatschappelijke problemen.⁸ De universiteit is dan een plek waar belangeloos onderzoek verricht wordt. Hoewel natuurlijk ook toen allerlei maatschappelijke randvoorwaarden en prioriteiten de middelen bepaalden en beperkten, streefde men ernaar de academische vrijheid van wetenschappers te beschermen, terwijl het universitaire onderwijs zich concentreerde op wetenschappelijke vorming. De taak van de academie werd in het licht van de progressie in de wetenschap dus uitgebreid naar de student laten zien hoe kennis kon worden *vergaard* en hoe de waarheid kon worden *gevonden*. Het belang van (methodisch) wetenschappelijk onderzoek werd benadrukt en studenten werden opgeleid tot onderzoekers of tot burgers die zich bewust waren van de steeds sterkere aanwezigheid en het belang van beproefde wetenschappelijke kennis. Hierbij was een relatief nieuw aspect aan de universiteit dat zij die wetenschappelijke speurtocht, naar verhouding, onafhankelijk konden doen.

⁸ Dit past bij de opkomst van het idee van vrijheid in de Duitse filosofie (en de politieke beweging die resulteerde in de Amerikaanse en Franse Revoluties, maar daar niet mee eindigde).

Van over de hele wereld kwamen geleerden naar de Duitse universiteiten, die met hun combinatie van onderzoek en onderwijs model stonden voor de academie van de toekomst.

Het is duidelijk dat een moderne universiteit nooit het belang van wetenschappelijk onderzoek mag en kan onderschatten. Academisch onderwijs is onderwijs dat geschraagd wordt door wetenschappelijk onderzoeksresultaten en wetenschappelijke onderzoekstechnieken. Academici die denken, handelen, en reflecteren, doen dat in het licht van het meest recente robuuste wetenschappelijk onderzoek dat beschikbaar is aan de universiteit en daarbuiten. Ze begrijpen de laatste wetenschappelijke resultaten en passen de geëigende technieken toe in hun speurtocht naar nieuwe kennis. Ook binnen Tilburg University moet wetenschap, haar resultaten en haar onderzoekstechnieken, in de focus komen van elke student. Maar zelfs kennisoverdracht, kenniswerving, en academische reflectie is niet voldoende voor een universiteit die, zoals Tilburg University, een positieve bijdrage wil leveren in een steeds complexer wordende samenleving.

John Dewey: wetenschap als instrument⁹

In de Baconiaanse traditie van 'wetenschap bedrijven omwille van meer dan wetenschap bedrijven' staat de Amerikaanse filosoof, politiek denker, psycholoog en pedagoog, John Dewey (1859-1952). In 1931 schrijft Dewey, onder andere bekend van zijn University of Chicago Laboratory Schools, het artikel 'Science and Society'. Daarin laat hij een echo klinken van Bacons 'kennis is macht'. Het uiteindelijke doel van wetenschap ligt buiten die wetenschap zelf. Het doel van wetenschap is immers om onszelf en anderen te helpen weg te komen uit hachelijke situaties en een omgeving te vinden of te creëren waarin we floreren. Wetenschap is vanuit dit perspectief een succesvolle generator van betrouwbare oordelen, die doorgaans gepaard gaan met effectief en geslaagd handelen.

Dewey maakt de weg vrij om te zeggen: wetenschap is een instrument waarmee we navigeren door een gevaarlijke wereld. Wetenschappelijk onderzoek is als het maken van een kaart. Die kaart moet ten eerste nuttig zijn in het licht van het beoogde doel van die kaart (in ons geval: het creëren van de gewenste duurzame samenleving), en pas in tweede instantie stellen we de intellectuele vraag in hoeverre dat succes ook afhangt van de 'waarheid van de kaart' (om te concluderen dat deze twee aspecten feitelijk samenvallen).

Het is precies vanwege de rol van wetenschap in het streven naar controle, een controle die we in het domein van het fysische spectaculair hebben zien toenemen (sinds de Wetenschappelijke Revolutie), dat de grote wetenschappelijke revolutie nog moet komen, zegt Dewey, namelijk op het terrein van het sociale: 'the great scientific revolution is still to come. It will ensue when men collectively and cooperatively organize their knowledge for application to achieve and make secure *social values*; when they systematically use scientific procedures for the control of *human relationships* and the direction of the *social effects* of

⁹ Zie Dooremalen, H., de Regt, H., en Schouten, M. (2015, 5e druk) *Exploring Humans, Philosophy of Science for the Social Sciences, A Historical Introduction*, chapter 10. Amsterdam: Boom Uitgeverij.

our vast technological machinery'.¹⁰ Ook met betrekking tot zaken als gezin, staat, leger, recht, religie, gezondheidszorg, management, bankwezen, en (internationale) handel moeten we wetenschappelijk te werk gaan en de vereiste controle zoeken om te realiseren wat we willen realiseren; de controle die zo hard nodig is om simpelweg te overleven in een levensgevaarlijke wereld. Ook van het sociale willen we daarom die 'wetenschappelijke kaarten optekenen' – liever nu dan later.

Wetenschap voor de wereld

Zoals Bacon verwoordde en Dewey later uitwerkte, ligt het doel van wetenschap – uiteindelijk – buiten die wetenschap. Hier startte een traditie waarin zich naar onze mening ook Tilburg University wil plaatsen. Wetenschap is instrumenteel (of zou dat moeten zijn) in het realiseren van controle, beheersing in en verbetering van door ons als problematisch ervaren situaties.

Op de vraag 'Waarom doen we wetenschap?' antwoordt de Tilburgse academische gemeenschap over het algemeen als volgt: "We willen dat wetenschap ons helpt een wereld te realiseren die tegemoet komt aan ons ideaal. Een wereld waarin de waarden die wij nastrevenswaardig achten tot uitdrukking komen door gebruik te maken van de kennis en de kundes die zijn opgedaan en aangeleerd." Voor Tilburg University vloeien de waarden die de gemeenschap nastrevenswaardig acht, voort uit de rijke geschiedenis en culturele traditie van de universiteit; een Westerse universiteit in aanvankelijk verzuimd Nederland. Diverse historische gebeurtenissen tonen en illustreren het belang van de waarden waaraan de Tilburgse academische gemeenschap zich wil committeren: *solidariteit met minderbedeelden, empathie met en een openheid voor andersdenkenden, en verantwoord beheer van een kwetsbare (sociale) wereld.*

Solidariteit met minderbedeelden is een waarde die enerzijds in de traditie van Tilburg University terug te vinden is en anderzijds sturend is in het groter maken van de cirkel van naasten, uitmondend in een wereld van meer zorgzaamheid. Globalisering, grootschalige migratie en sociale media zorgen evenwel voor snelle en soms harde confrontaties van culturen en denkbeelden en dwingen ons om na te denken over een variëteit aan levensvisies en standpunten. Daar blijkt de roemruchte, aan onverschilligheid grenzende, tolerantie tekort te schieten en is empathie met andersdenkenden een voorwaarde voor een open gesprek. Het zorgvuldig beheer van een kwetsbare (sociale) wereld is een klemmend en actueel probleem. De eerste klimatologische gevolgen van de opwarming van de aarde hebben zich onverbiddelijk aangediend, met in hun kielzog de sociale effecten: ongekende nieuwe grote migratiestromen als gevolg van droogte, mislukte oogsten en hongersnood, zullen zich in de nabije toekomst manifesteren. En andersom, sociale omwentelingen, technologische innovaties en verlangens naar welvaart zullen de druk op de leefbaarheid van onze planeet verder onder druk zetten.

¹⁰ Dewey, J. (1931) 'Science and Society', in: L.A. Hickman & T.A. Alexander (eds.) (1998) *The Essential Dewey, Volume 1, Pragmatism, Education, Democracy*. Indiana University Press: Bloomington and Indianapolis; p.368. Onze cursivering.

Een ideale wereld waarin het streven naar deze waarden menselijk gedrag stuurt, komt slechts enigszins binnen bereik door het gebruik van een krachtig instrument als de wetenschap in ons voortdurend streven naar *sociale innovatie door ondernemende denkers*. Alleen op die manier kan, door de samenleving te begrijpen, deze ook vooruitgeholpen worden in de richting van *minder leed, eerlijker verdeling van welvaart en duurzaam welzijn, en ruimere ontplooiingsmogelijkheden voor (benodigd) talent*. Om deze reden zullen de Tilburgse sociaal geëngageerde opleidingen altijd *science driven* moeten zijn.

Martinus Cobbenhagen: tegen de verkokering van de wetenschap(per)

In de 19de en 20ste eeuw begon het aantal Europese universiteiten weer toe te nemen tot 201 in 1939, het dubbele van honderd jaar eerder. In deze hausse start ook in Tilburg op 1 september 1927 de Handelshoogeschool, Hogeschool voor Maatschappijwetenschappen. Priester en econoom prof. dr. Martinus Cobbenhagen (1893-1954) drukt zijn stempel op de opleidingen van wat later Tilburg University is geworden. Hij werkte het academische curriculum uit onder het strenge adagium 'Hoger dan hetgeen men weet, staat hetgeen men is'.¹¹ De gerichtheid op de mens- en maatschappijwetenschappen die Tilburg University heden ten dage zo kenmerkt als excellente, specialistische universiteit, vloeide voor Cobbenhagen als vanzelfsprekend voort uit het idee dat de expert-econoom 'over de heg van de buurman [wil] kijken om te zien hoe zijn eigen wetenschap "comes in in the general schemes of things"'.¹² Een volledig mens-zijn, vergt een geestelijke levensrijkdom die de mens ten enen male mist als hij opgaat in zijn specialisatie.¹³

De rijke inhoudelijke omgeving van mens- en maatschappijwetenschappen dient zo als tegengif voor eenzijdigheid en een verschromelde kijk op het domein van het sociale. Dit hangt samen met de diepe wens van Cobbenhagen en de andere stichters van Tilburg University, om de opleidingen meer te laten zijn dan alleen een middel tot overdragen van de *cutting edge* internationaal georiënteerde inhoudelijke expertise van wetenschappers. Anderen waren al net zo doordrongen van het idee dat de universiteit 'mede verantwoordelijk staat voor de ontwikkeling die de maatschappij zal nemen'.¹⁴ Om dat te kunnen realiseren, begreep Cobbenhagen dat studenten geleerd moet worden te handelen *en* te reflecteren op dat handelen in het licht van alle hen beschikbare kennis over mens- en maatschappij. Zowel dadendrang als moreel oordeelsvermogen dienen geïnformeerd en getraind te worden. Immers, 'de waarheid is expansief, ze vraagt verbreiding en toepassing. De afgestudeerden zijn de eerst-aangewezenen om deze verbreiding en toepassing te bevorderen. Zij staan in het nauwste contact met het wetenschappelijk centrum enerzijds en met de verschillende maatschappelijke groepen anderzijds. Van hen hangt het af, of de wetenschappelijke resultaten ook tot praktisch nut kunnen gedijen voor de maatschappij'.¹⁵

¹¹ Cobbenhagen, M. (2016) *Cobbenhagen Essays. The Founding Father's Idea of Tilburg University*. A. Hinten, L. Jeurissen, H. Klax, M. Peeters, J. Schiks (eds.), Tilburg University, Valkhof Pers; p.39. Alle referenties naar de essays van Cobbenhagen verwijzen naar deze tweetalige collectie.

¹² Cobbenhagen (2016); p.53.

¹³ Cobbenhagen (2016); p.69.

¹⁴ Cobbenhagen (2016); p.45.

¹⁵ Cobbenhagen (2016); p.191.

Zo schrijft Cobbenhagen in zijn ‘Wezen en taak van de hogeschoolgemeenschap’ (1942): ‘*Man soll auf Bergen leben* heeft men gezegd. En dat is juist, wanneer het gaat om de juiste visie op de dingen te krijgen. Maar we moeten tevens, gescherpt en gesterkt door de visie en het inzicht, van de bergen weten af te dalen, om ons aandeel op onze wijze te nemen in de vormgeving van het leven daar beneden’.¹⁶ Alumni van Tilburg University dragen als initiatiefrijke denkers bij aan sociale innovatie in een bliksemsnel veranderende wereld.

Cobbenhagen was daarbij geïnteresseerd in meer dan één wetenschappelijke discipline. Zijn denken was gestoeld op de opvatting dat de economische wetenschappen organisch verbonden zijn met sociologie, psychologie, recht, theologie en filosofie. Een geïsoleerde economische wetenschap was volgens Cobbenhagen gevaarlijk, omdat die bij zou dragen aan een onwenselijk materialisme. Hij bepleitte solidariteit tegenover individueel kapitalisme, sociaal kapitaal tegenover eigenbelang. Economische wetenschappen bevinden zich volgens Cobbenhagen in het spanningsveld tussen natuurwetenschappen en geesteswetenschappen en dienen juist kwantitatieve met kwalitatieve elementen te verbinden. De positivistische analyse van economische grootheden als concreet meetbare elementen in een gesloten systeem van causale reactieketens en functionele betrekkingen, beoordeelt Cobbenhagen als op zichzelf relevant, maar veel te eenzijdig. Zo’n analyse dient samen te gaan met inzicht in het wezen van de dingen en vooral inzicht in de mens, met als oogmerk een beoordeling van de *sociale* doeltreffendheid van de handelingen gebaseerd op deze analyse en dit inzicht. Precies dit is wat de inhoud van de curricula aan Tilburg University kenschetst en wat studenten dienen te internaliseren.

Wederopbouw, democratisering en efficiency

Na de oorlog was er in West-Europa een groot tekort aan universitair geschoolden. De poorten van de universiteiten werden wijder geopend en men begon zich meer en meer op het algemene publiek te richten. Het traditioneel standenonderwijs moest worden aangepast aan de eisen van de dynamiek van de moderne industriële en diensten-samenleving. Alle ‘talenten’ moesten worden benut, want er ontstond een veelheid aan nieuwe functies in industrie en dienstverlening. Er was in de fabrieken en op kantoren grote behoefte aan ‘modern’ opgeleid personeel. Daarnaast verwoordde het idee van ‘gelijke kansen in het onderwijs’, ook in Nederland, een belangrijk streven. Arbeiderskinderen en kinderen van lagere ambtenaren konden nu gaan deelnemen aan de hogere vormen van voortgezet onderwijs en via deze route de universiteit bereiken. In de jaren na 1950 heette dit nog ‘democratisering’, later stonden de gelijke kansen in het teken van ‘verborgen talent’ en ‘individuele ontplooiing’.¹⁷

In de jaren na 1960 begonnen de studentenaantallen spectaculair te stijgen. De uitbreiding van de wetenschappelijke staf hield hiermee van meet af aan geen gelijke tred. De massa-universiteit was geboren. Door de grote studentenaantallen konden op de universiteiten sociale bewegingen tegen de heersende moraal en massale protesten tegen het

universiteitsbestuur en universiteitsprogramma ontstaan. De Parijse studentopstanden in mei 1968 zijn daarvan een bekend en sprekend voorbeeld. Aan Tilburg University (toen nog hogeschool) werd binnen Nederland als eerste een vervolg gegeven aan de Parijse mei-opstand¹⁸: een fluwelen studentenrevolutie om medebeslissingsrecht van studenten bij het universiteitsbestuur. De muurkrant uit die tijd zegt: ‘We zitten onderhand met zijn allen behoorlijk te balen van het clubje van overjarige regenten dat elke wens van democratisering aan hun laarzen lapt. Hier blijft ons nog één middel: bezet de hogeschool’.¹⁹ De bezetting in Tilburg leidde tot een solidariteitsbijeenkomst van Amsterdamse studenten waar later om dezelfde redenen de Maagdenhuisbezetting begon. De Tilburgse studenten stonden zo aan de wieg van de democratisering van het hoger onderwijs, vastgelegd in de Wet Universitaire Bestuurshervorming uit 1970. Meer in het algemeen dwong een veelvoud aan studentenprotesten regeringen tot democratische hervormingen op de universiteiten.

Tegelijkertijd ontstond er een nieuw financieel model: de universiteiten kregen weliswaar geld van de overheid, maar moesten onderling concurreren om de grootte van hun budget. De combinatie van de explosieve groei van studentenaantallen en achterblijvende financiële middelen, leidde tot het ontwerpen van routes waarmee zoveel mogelijk studenten in zo kort mogelijke tijd succesvol naar een diploma geleid werden – het behalen van zo hoog mogelijk studiesucces, ofwel rendement. In het optimaal efficiënte studie-parcours leek zelfontplooiing en zelfverwerkelijking niet direct van groot nut. De onderwijsprogramma’s werden versmald en verkleind. Dit ging ten koste van een brede algemene ontwikkeling van de student, waar Cobbenhagen zo aan hechtte. Daarmee kwam de eerder genoemde persoonlijke vorming van de student in ethische, intellectuele, culturele en sociale zin, in de verdrukking en ontstond de universiteit als ‘diploma-fabriek’.

Na 1955 werden onderwijs en onderzoek, met onder andere internationale concurrentie als doel, binnen de West-Europese universiteiten geherwaardeerd. Enerzijds werd de samenwerking met Amerikanen gezocht om in deze periode van de Koude Oorlog de Russen vóór te blijven. Anderzijds was het doel de internationale concurrentiepositie van de Europese instellingen ten opzichte van ook Amerikaanse universiteiten te vergroten. Niet alleen de studentenaantallen stegen, ook het aantal Europese universiteiten vermenigvuldigde zich in de jaren na 1960 zeer snel. In 1995 waren het er al meer dan 800. Hoewel er grote angst was voor verlies van autonomie en bevrozing van curricula, erkenden de besturen van de Europese universiteiten dat het ten behoeve van de uitwisseling van personen en diensten van belang was om elkaars diploma’s, studielastmaten en certificaten te erkennen. In 1999 werd daarom tijdens een conferentie in Bologna besloten binnen Europa de studielastmaat en de diploma’s onderling te harmoniseren. De inrichting van de universiteit volgens de bachelor-master structuur was in 2002 in Nederland een feit. Met deze Europese harmonisatie is met name de studentmobiliteit enorm vereenvoudigd. En zo zijn we, na een tocht door bijna duizend jaar geschiedenis, opnieuw in Bologna aangekomen.

¹⁶ Cobbenhagen (2016); p.205.

¹⁷ Schuyt, C.J.M. en Taverne, E. (2000) 1950. Welvaart in zwart-wit. Den Haag: SDU Uitgevers.

¹⁸ Godfroy, F., Kuypers, P., Vermijs, R. (2013) 1969. Opstand in het Zuiden. Utrecht: Uitgeverij IJzer.

¹⁹ <http://www.geheugenvantilburg.nl/verhalen/lees/14341/muurkrant-bezetting-hogeschool>

A monochromatic, blue-tinted portrait of Wilhelm von Humboldt. He is shown from the chest up, wearing a dark, textured coat with several medals pinned to his left breast. The background is a simple, textured grey.

WILHELM VON HUMBOLDT

1767 - 1835

2

Academische opleiding en opvoeding

Cobbenhagen en Tilburg University staan in dezelfde pedagogische traditie als de eerder genoemde Wilhelm von Humboldt. Het ware doel van de mens was volgens Von Humboldt een zelfverwerkelijking, dat wil zeggen: het worden van een compleet en consistent geheel – een eenheid. Om dit te realiseren moet er een wezenlijke vrijheid zijn waarin het individu zich ontwikkelt; een vrijheid die er in bestaat geconfronteerd te worden met, of zich te vergewissen van talrijke sociale en politieke dimensies, posities, standpunten, visies, of perspectieven, belichaamd door evenzovele representanten: het individu kan zichzelf alleen maar verwerkelijken in een gemeenschap van mensen. Een universiteit kan zich slechts een universiteit noemen in de mate waarin het haar vakkundig opgeleide studenten ook in dit opzicht opvoedt.

Tilburg University alumnus Herman Wijffels geeft een persoonlijke illustratie van wat Cobbenhagen bedoelde.²⁰ In een uitgesproken openhartige tekst overziet Wijffels zijn genoten opleiding aan Tilburg University²¹:

When I look back at the path I've travelled to get to where I am today, I can appreciate now – in a way I couldn't before – just how much my university education has contributed to the success of my career. (...) In retrospect, I am most grateful for two things that I was taught here. The *first* of these was the capacity to analyse problems and construct creative solutions. The *second* was the ability to look at a situation from the outside, to examine a problem and one's own role and position in it – the ability to think “out of the box”, as it's called today. I'm inclined to attribute the first of these capacities – the ability to analyse and resolve problems – to the vocational aspects of my education. The second – the ability to step outside a situation and see it from the outside – is, I think, attributable to the more general aspects of my degree. Of these, philosophy and social ethics were by far the most important. [As] the years have gone by, and as I've advanced from one job to another, I've noticed that what I have learned here has only gained in relevance and meaning. It has taught me constantly to ask the question: “Why?”. Why are things as they are? Why do events happen as they happen? And why don't we look at economic changes in the broader perspective of social developments? These kinds of questions are, in many cases, simply ignored, even in present-day academia.

De Tilburgse academische opleiding is in dit licht (naast een opleiding) niet minder dan een *opvoeding* van jonge studenten, en een *herijking* en *verrijking* voor alumni. Deze educatie betekent niet het modelleren van een passieve student naar een ideaalbeeld, maar het bieden van mogelijkheden, aanreiken van middelen waar jonge mensen op hun eigen manier gebruik van kunnen maken. Dit gebeurt in voortdurend gesprek met de student en leidt dus niet tot één soort afgestudeerde. Wel wordt er, zo blijkt, naar gestreefd dat de alumni in al hun variëteiten iets gemeen hebben. Naast kennis en kunde hebben zij: *karakter*. Die opvoedende taak raakt onderbelicht als de blik van het academisch onderwijs louter gericht is op het overdragen van vakkennis. De culturele *mensvorming* in de zin van een intellectuele, morele en sociale ontwikkeling, ook van het karakter van studenten, staat centraal binnen de Tilburgse academische gemeenschap. Zo zijn er in elke bachelor verplichte onderwijsonderdelen waarin het nadenken over de eigen wetenschap en het wetenschappelijk

²⁰ Prof. dr. Wijffels was voorzitter (CEO) van de directie van Rabobank Group. Als ambtenaar deed hij ervaring op binnen de Europese Commissie en de Nederlandse regering. Als secretaris-generaal van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW) leerde hij weer een ander perspectief van het maatschappelijk spectrum in te nemen. Wijffels was voorzitter van zulke uiteenlopende organisaties als de Sociaal Economische Raad (SER), Vereniging Natuurmonumenten, Medisch Centrum Utrecht, en het Stichtingsbestuur van Tilburg University. Hij werd bewindvoerder bij de Wereldbank en deed onder andere onderzoek naar het dubieuze handelen van Paul Wolfowitz. Tegelijkertijd was hij de informateur tijdens het politieke overleg dat leidde tot het kabinet Balkenende IV, om zich vervolgens als hoogleraar Duurzaamheid en Maatschappelijke Verandering verdienstelijk te maken.

²¹ Buekens, F. (ed.) (2006) *Wisdom and Academic Education: Proceedings of the 25th anniversary conference of the Faculty of Philosophy of Tilburg University*. Tilburg: Universiteit van Tilburg, pp.11-12

handelen geoefend wordt, de reflectie op de eigen moraal en op die van anderen in een academische ethiek getraind wordt, en het inzicht in bredere sociaal-filosofische contexten verworven wordt. Studenten zijn hierin geen lijdend voorwerp. Zij dragen verantwoordelijkheid voor hun eigen studieproces, het beoordelen van onderwijsonderdelen en voor het aanspreken van medestudenten. Zij geven zelf mede richting aan de opvoeding en vorm aan hun eigen ontwikkeling.

Volledig mens-zijn

Tilburgse alumni zijn daarom niet louter vakspecialisten maar academisch gevormde mensen die, doordat ze midden in de samenleving komen te staan, de aard van die samenleving mede zullen bepalen. Er kan daarom geen breuk bestaan tussen de wetenschapsbeoefenaar en de mens: ‘In de ware academicus behoren beide één te zijn’²². Cobbenhagen schreef: ‘Niet een ondernemer, die in een volkomen benadering van de gedachteconstructie van de *homo oeconomicus* het ondernemingsdoel verabsoluteert, maar ook niet de wetenschapsbeoefenaar die zijn vakstudie verabsoluteert, is een [mens] van cultuur, maar alleen hij die [de deel-doelen] weet te ordenen in het volledig-mens-zijn.’²³ Op het gebied van vergrijzing en pensioenen, de regulatie van economische competitie en marktwerking, zorg en psychologische aspecten van somatische ziektes, privacy en veiligheid, de positie van slachtoffers in het recht, duurzaamheid, cultuur, en communicatie- en cognitie-processen die onze samenleving tekenen en waar wij uitgedaagd worden door complexe sociale problemen – op al deze gebieden levert de universiteit daarmee (in het ideale geval) de *juiste mensen* op de *juiste plek*. Tilburgse alumni worden gezien als de mensen die straks, academisch gevormd en deskundig, de leiders, leidinggevend, gemotiveerde medewerkers of ‘social innovators’ zullen zijn (binnen bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties) in een samenleving die, wat Tilburg University betreft, bepaalde waarden hoog acht en hoog houdt. We noemden eerder al *solidariteit* met minder bedeelden, *empathie* met en *openheid* voor andersdenkenden, en *verantwoord beheer* van een kwetsbare (sociale) wereld. De universiteit wil initiatiefrijke denkers inzetten, op allerlei plekken in de samenleving om zorg te dragen voor de benodigde sociale innovatie – waarmee ze hier vooral elk concreet nieuw idee bedoelt dat kan bijdragen aan een door bepaalde mensen ervaren substantieel sociaal probleem. Daarbij is *talent- en karakterontwikkeling* van jonge mensen met inachtneming van de noden van de samenleving van de toekomst, de grootste verantwoordelijkheid. Cobbenhagen, sprekend over de Tilburgse universitaire docenten en wetenschappers, zei dat het ‘in onze handen voor een belangrijk deel is gelegd op welk cultuurniveau de samenleving zal staan’.²⁴

²² Cobbenhagen (2016); p.195.

²³ Cobbenhagen (2016); p.65.

²⁴ Cobbenhagen (2016); p.83.

MARTHA NUSSBAUM

CLASSICA, ETHICA EN RECHTSFILOSOFE

Denkers met karakter

Tilburg University levert dus niet alleen de menskracht, denkkraft, en daadkracht waar bedrijfsleven, overheid en NGO's om vragen, maar zij wil zo mede de aard van dat bedrijfsleven, die overheid en die NGO's bepalen. Zij voedt (met anderen) steeds een nieuwe generatie verantwoordelijke *decision makers* op, in het licht van de laatste stand van zaken in mens- en maatschappijwetenschap, en het stelsel van de genoemde waarden waarvan zij meent dat deze leidend moeten zijn in het op een hoger plan brengen van de welvaart en het welzijn van zoveel mogelijk mensen: 'Ever since its inception, Tilburg University's goal has been more than just developing and disseminating knowledge. Our intention has always been to make an active contribution to society through our activities. We want to serve society and make it a better place for all citizens.'²⁵

Tilburg University leidt *denkers met karakter* op. Natuurlijk, haar studenten zijn (1) wetenschappelijk onderlegd, kritisch en gepassioneerd, (2) nieuwsgierig naar en denken constructief over oplossingen voor urgente (internationale) sociale problemen, (3) slim en prudent als het gaat om het nemen van risico's en het in het oog houden van de menselijke maat, maar bovenal zijn het (4) *initiatiefrijke denkers*, denkers met karakter die actie ondernemen, die praktisch gevolg geven aan hun verworven inzichten en binnen het domein van het sociale, de samenleving niet alleen begrijpen, maar haar ook voortstuwen, gedreven door een sterk gevoel van solidariteit en een krachtig inlevingsvermogen.

De classica, ethica en rechtsfilosofe, Martha Nussbaum benadrukt in haar boek *Not for Profit*, het belang van creatieve en imaginaire aspecten in het universitair onderwijs. Wanneer studenten ook in dit opzicht geschoold zijn, kunnen zij anderen, mensen met heel andere denkbeelden en gewoonten, veel beter blijven zien als gelijkwaardige mensen. Ze zullen weerstand bieden aan de al te menselijke neiging om 'de anderen' slechts als vreemde objecten te beschouwen. Nussbaum laat zien dat respect en zorg voor de ander, die misschien vreemd lijkt, een onmisbare basis vormt van de democratie. Het vermogen om lokale loyaliteiten te overstijgen en de problemen in de wereld te benaderen als een echte wereldburger en uiteindelijk de moeilijkheden van anderen empathisch te kunnen benaderen, dienen verworven te worden op de universiteit.²⁶ Volgens Nussbaum biedt onderwijs in cultuur en kunst studenten de mogelijkheid om zich te verplaatsen in anderen. Dit vermogen tot empathie met de ander kan ook getraind worden door het lezen van historische werken en door discussies in de *international classroom*. Dat laatste gebeurt binnen de universiteit steeds vaker. Niet alleen trekken Engelstalige opleidingen buitenlandse studenten, ook kinderen van mensen die naar ons land trokken voor arbeid en/of asiel weten de weg naar de universiteit te vinden. Deze groepen brengen eigen ervaringen en overwegingen in en verrijken zo de discussies, bijvoorbeeld door op het particuliere karakter te wijzen van hetgeen we geneigd zijn als standaard aan te nemen. Zo kan op geïnformeerde en academische wijze gedebatteerd worden over een veelheid aan normatieve en andere vragen. Ook binnen de Tilburgse campus zien we deze ontwikkelingen.

²⁵ Strategic plan Tilburg University 2014-2017.

²⁶ Nussbaum, M. (2010) *Not for Profit. Why Democracy needs the Humanities*. New Jersey: Princeton University Press; pp.6 & 7.

Innovatie en karaktervorming

Tilburg University heeft als expertise-centrum van mens- en maatschappijwetenschappen een aandeel in de aansturing van sociale veranderingen in de maatschappij, maar zal vooral als *academisch opleidingsinstituut* volop bijdragen tot *social innovation*, door de samenleving te voeden met jonge mensen die de juiste, dat wil zeggen: een kritisch-constructieve, *habitus* hebben. Opleiden louter in de zin van vermeerdering van kennis is daarbij niet voldoende. 'Dat de vermeerdering van kennis vanzelf leiden zou tot betere mensen [is de] dwaling die het onderwijs van de opvoeding heeft gescheiden, het bijbrengen van kennis heeft los gemaakt van de vorming van het karakter. [W]etenschappelijke kennis in een mens [is] alleen dan een goed, wanneer deze kennis samengaat met karakter'.²⁷ Nussbaum stelt dat goed opgeleide onafhankelijke kritische denkers altijd buiten de gebruikelijke grenzen zullen denken en dat zij in staat zullen zijn om de wereld en haar problemen op een nieuwe wijze te zien.²⁸

De Tilburgse universiteit zet daarom ook (en juist) in onze turbulente tijden in op het bieden van mogelijkheden aan haar studenten om aan hun karakter te werken. Dit gebeurt via academische opleiding *en* academische vorming, om de 'grand societal challenges' en hedendaagse klemmende issues²⁹ met creativiteit en dadendrang tegemoet te treden. Zij wil naast kennis, intellectuele ervaringen en het werken in sociale omgevingen aanbieden. Daardoor worden studenten in staat gesteld om hun (zelf) kritisch denkvermogen, hun intellectuele onafhankelijkheid en zelfstandig oordeelsvermogen op te bouwen. En uiteindelijk zo aan hun karakter te werken. Tilburgse studenten zouden moeten leren geen genoegen te nemen met minder dan het beter maken van het leven van anderen – om daarmee dat van zichzelf terecht van waarde te kunnen achten.

²⁷ Cobbenhagen (2016); p.99.

²⁸ Nussbaum (2010), p.24.

²⁹ Zoals beschreven in het Horizon 2020 initiatief van de Europese Commissie; <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-sections>.

3

Voorbij Bologna: derde generatie universiteit

Tilburg University moet rekening houden met mondiale en lokale ontwikkelingen: economische en culturele globalisering en glocalisering, vergaande digitalisering en dataficatie, verminderde publieke financiële middelen en veranderende wetgeving. Er ontvouwt zich een nieuw perspectief voor de universiteit. Juist door de globalisering en digitalisering en door veranderende inzichten in wat een universiteit zou moeten zijn voor studenten en voor de samenleving, ontstaat het idee van een *derde generatie academisch opleidingsinstituut*. Zo'n universiteit wil niet alleen kennis en kunde overdragen aan de volgende generatie. Zij neemt zelfs geen genoegen met het trainen van studenten in wetenschappelijk onderzoek dat hen in de toekomst gidst naar nieuwe inzichten.

Denkers die doen

Een derde generatie opleidingsinstituut wil dat haar studenten *denkers met karakter* worden, dat wil zeggen dat zij hun kennis, nu en later, van waarde kunnen en moeten laten zijn voor de samenleving die voor enorme sociale uitdagingen staat – en dat vervolgens ook doen. Tilburg University biedt precies vanuit dit perspectief haar programma's aan: 'A society-oriented university par excellence will endeavour to convert its knowledge and understanding of society into research activities involving application, development, and innovation. This will lead to the development of best practices that can result in real improvements and innovations based on a thorough understanding of society.'³⁰

Zo'n perspectief op de universiteit, is dus, zoals getoond, geen moderne uitvinding of modieuze trend. Juist vanuit een al lang bestaande traditie, van Bacon naar Dewey en opgepikt door Cobbenhagen, is het wezen en de taak van de universiteit voor onze eigen tijd bepaald: een derde generatie academisch opleidingsinstituut te zijn.

³⁰ Strategic plan Tilburg University 2014-2017, chapter 5.

Dat dit idee Tilburg niet vreemd is maar juist eigen, blijkt ook al uit het feit dat Tilburg University als sociaal geëngageerde academische instelling altijd al, en almaar sterker, de volgende drieslag voor ogen heeft: doen van wetenschap (onderzoek), zorg dragen voor de overdracht van en training in het opdoen van wetenschappelijke kennis (onderwijs), en bewustwording van de ethische opdracht tot het werkelijk van waarde laten zijn van kennis voor een met moeilijkheden worstelende, open en democratische samenleving (valorisatie).³¹ Op onderzoeksgebied werkt dit net wat anders uit dan op het terrein van onderwijs. Wij concentreren ons hier op het academisch onderwijs. Het feit dat Tilburg University in de beschreven traditie staat, en wil staan, heeft consequenties voor wat zij haar studenten aanbiedt op het gebied van *kennis, kunde* en *karaktervorming*.

Student in focus

Met een derde generatie academisch opleidingsinstituut bedoelen we dus niet een instituut dat slechts kennis in stand houdt en verspreidt, of zelfs nieuwe kennis zoekt louter omwille van het verwerven van die nieuwe kennis. Met een derde generatie academisch opleidingsinstituut bedoelen we, ten eerste, een academische opleiding die de student coacht en faciliteert door het aandragen van de reeds verzamelde kennis; ten tweede een opleiding die de student vertrouwd maakt met de wetenschappelijke methoden waarmee hij of zij betrouwbare informatie over de wereld kan vergaren; ten derde, en bovenal, een opleiding die de student in staat stelt *zich een karakter te weven* waardoor de alumna en alumnus altijd in het oog houden *waarom* ze de kennis waarderen die we zo moeizaam hebben verkregen. Tilburgse alumni beseffen dat ze daarmee de unieke (zij het vaak beperkte) mogelijkheid hebben de uitermate complexe sociale wereld te innoveren door te handelen in het licht van wetenschappelijke informatie en nastrevenswaardige doelen. Hun opleiding bestaat erin te leren door actief onderzoek te doen en elke onderzoekende student tekent daarmee (de start van) zijn of haar eigen academische leercurve waarin de wens om van betekenis te zijn sturend is.

In dit opzicht is Tilburg University volstrekt *student centric*: zij is op zoek naar manieren waarop de opleiding in dienst staat van de geëngageerde student die zich aangetrokken voelt tot haar morele opdracht en die (met de academici) mee wil werken aan het verduurzamen van onze samenleving. Zij bereidt de student realistisch voor op een toekomst waarin hij of zij nodig is om onze samenleving op het peil te houden waar deze zich nu bevindt, deze misschien te verbeteren en in andere samenlevingen hetzelfde te doen. Een toekomst waar nieuwe problemen om creativiteit en handelen vragen, waar inspanning en beloning zich redelijk tot elkaar verhouden in een context van een levenlang leren. Op die manier kent valorisatie ook, en juist, een invulling in termen van onderwijs.

³¹ John Henry Newman spreekt in zijn beroemde werk *The Idea of a University* (1854) over 'knowledge [to] its own end', 'knowledge viewed in relation to learning', en 'knowledge in relation to professional skill'. Anderen spreken van 'science for science', 'science for education', en 'science for society'.

Continue educatie en bewust leven

Tegelijk laat dat wat we inmiddels weten over onszelf en de wereld waarin we leven zien dat het leerproces en educatie nooit voltooid kunnen zijn; studenten merken steeds vaker dat educatie een 'way of life' is. Een academische opleiding en opvoeding is weliswaar instrumenteel om het intellectueel actief kapitaal te voeden en aan te vullen, maar voor zover de opleiding en opvoeding slaagt, is het de student duidelijk dat leren en geïnformeerd handelen een levenshouding, een *habitus*, is geworden. Zoals Dewey het ooit zei:

A narrow and moralistic view of morals is responsible for the failure to recognize that all the aims and values which are desirable in education are themselves moral. Discipline, natural development, culture, social efficiency, are moral traits – marks of a person who is a worthy member of that society which it is the business of education to further. There is an old saying to the effect that it is not enough for a man to be good; he must be good for something. The something for which a man must be good is capacity to live as a social member so that what he gets from living with others balances with what he contributes. What he gets and gives as a human being, a being with desires, emotions, and ideas, is not external possessions, but a widening and deepening of conscious life – a more intense, disciplined, and expanding realization of meanings. What he materially receives and gives is at most opportunities and means for the evolution of conscious life. Otherwise, it is neither giving nor taking, but a shifting about of the position of things in space, like the stirring of water and sand with a stick. Discipline, culture, social efficiency, personal refinement, improvement of character are but phases of the growth of capacity nobly to share in such a balanced experience. And education is not a mere means to such a life. *Education is such a life*. To maintain capacity for such education is the essence of morals. For conscious life is a continual beginning afresh.³²

Het kan niet anders dan dat dit alles twee uitermate belangrijke implicaties heeft. Ten eerste, de Tilburgse universiteit heeft de verantwoordelijkheid studenten voor te bereiden op een 'leven na de universiteit' en zal dus de student moeten oriënteren op een zinvol werkzaam leven daarna. Ten tweede, dient Tilburg University de studenten te helpen hun karakter zo te weven dat zij hun leven lang willen blijven leren.

De interdisciplinaire denker David Brooks beschrijft in zijn *The Road to Character* twee academische archetypen.³³ De eerste leeft volgens de utilitaristische logica: input leidt tot output, inspanning tot beloning en oefening baart kunst. Daar is op het eerste gezicht niet zoveel mis mee. Maar Brooks laat zien dat dit type vooral aan een CV werkt, indruk wil maken op anderen en uit is op verwezenlijking van het eigenbelang. Brooks plaatst hier een tweede archetype tegenover. Dit type leeft met een innerlijke moraal, streeft een hoger doel na dan

³² Dewey, J. (1916) *Democracy and Education: an Introduction to the philosophy of education*, New York: Macmillan. Chapter 26, section 4.

³³ Brooks, D. (2015) *The Road to Character*. New York: Random House.

het eigenbelang en zoekt zelfverwerkelijking door dienstbaarheid aan de wereld. In de huidige cultuur van zelfpromotie moet een universiteit als die van Tilburg studenten helpen om die kennis en kunde te verwerven, maar ook een moreel kompas te hebben waardoor zij aan hun karakter blijven werken, zichzelf blijvend (laten) opvoeden en inderdaad educatie als een 'way of life' beschouwen.

4

De Tilburgse academische gemeenschap

Ruim driehonderd jaar na Francis Bacon's baanbrekende opstellen over de nieuwe wetenschap en haar beoogde rol in de samenleving, verwoordde Martinus Cobbenhagen, tijdgenoot van John Dewey, gelijkaardige ideeën voor wat Tilburg University is geworden.³⁴

De menselijke maat

In de ogen van Cobbenhagen is de academische gemeenschap de instelling tot opleiding *en opvoeding* van wetenschappelijk onderlegde mensen.³⁵ Volgens Cobbenhagen kan de student slechts zijn of haar karakter weven wanneer op een campus de menselijke maat in acht wordt genomen. In een essay over 'Onze Hogeschoolgemeenschap' (1939/40) wijst hij op het belang van de *universitas*, de gemeenschap van docenten, studenten, en afgestudeerden. En eerder al zag hij het gevaar van een groeiend aantal studenten: 'Ofschoon de groei die heeft plaatsgehad zijn gelukkige kanten heeft, zijn er toch ook bezwaren aan verbonden. Het onderlinge contact tussen docenten en studenten en de daarin gelegen wederzijdse stimulering van het werk zouden kunnen verminderen. Bij een groot getal kunnen er meer zijn die de studie met weinig enthousiasme beoefenen en aldus ook verlamdend werken op de studielust van anderen'.³⁶

³⁴ Cobbenhagen, M. (1957) *De Economist Cobbenhagen. Economische geschriften van Prof. Dr. M.J.H. Cobbenhagen*, Amsterdam/Brussels: Elsevier; Borgman, E. (2011) *Met het oog op goed leven. Cobbenhagen en onze universitaire cultuur*, Tilburg: Tilburg University; Bornewasser, H. (1978) *Katholieke Hogeschool Tilburg*, vol. 1: 1927-1954, Baarn: Ambo; Bots, A. (2008) 'Cobbenhagen, Martinus Joseph Hubertus (1893-1954)', in: *Biografisch Woordenboek van Nederland 1880-2000*, Den Haag: Huygens ING, 2008; Cobbenhagen, M. (1945) *De Tilburgse Hogeschoolgemeenschap. Verzamelde opstellen en voordrachten over wetenschapsbeoefening, economisch hoger onderwijs en academische levensstijl*, Tilburg: W. Bergmans.

³⁵ Cobbenhagen (2016); p.191.

³⁶ Cobbenhagen (2016); p.143.

De relatie tussen het weven van karakter en het getal wordt zo door Cobbenhagen als een belangrijk element gezien van de universitaire gemeenschap:

Karaktervorming en culturele vorming in de brede zin moeten samengaan om de volledige, harmonische mens te vormen. [Studenten,] vergun aan de hoogleraren daaraan met u mee te werken en zoek daartoe met hen contact ook buiten de collegereuren. Het is een eigen voorrecht van een kleine [universiteit] dat een dergelijk contact van mens tot mens mogelijk is. Uit eigen ervaring ken ik de grote, mensvormende betekenis van het contact tussen leerling en leraar. [Het is aan de leerling om de gelegenheid te benutten]. Dat die gelegenheid er is, is het, waarop hier de aandacht moge worden gevestigd. Pas dan, wanneer die eenheid van samenwerken in de volle zin is bereikt, leeft de *universitas* in de oude zin van de eenheid van docenten en studenten, elkaars medewerkers, beiden ontvangend en gevend.³⁷

Ondanks de groei die de Tilburgse universiteit sinds Cobbenhagen heeft doorgemaakt, blijft Tilburg University een kleinschalige universiteit met een mooie, intieme campus. Ook in de toekomst wordt nieuwe studenten onderwijs op een schaal aangeboden die de student aanspreekt en hem of haar niet als anoniem nummer behandelt. Daartoe worden tegenwoordig middelen gebruikt waar Cobbenhagen niet van kon dromen: denk aan de beschikbare informatie- en communicatietechnologie, mentorsystemen en onderwijsgebouwen ontworpen met het oog op de toekomst en het getal: het is niet erg wanneer grote groepen studenten plenair worden bediend, zolang dat gepaard gaat met volop ruimte (figuurlijk en letterlijk) voor kleine werkgroepen en persoonlijke aandacht voor en coaching van de student.

Kleinschalig onderwijs

Cobbenhagen had zeer veel aandacht voor de academische gemeenschap en zijn waardevolle opvattingen behoren tot de kern van de onderwijsvisie van de universiteit in Tilburg. Zo is het onderwijs bewust kleinschalig opgezet, waarbij het campusgevoel een belangrijke rol speelt. Tilburgse studenten vormen steeds vaker samen met docenten een hechte internationale gemeenschap, waarbinnen zij leren en zich ontwikkelen. Opleidingen met een relatief groot aantal studenten hanteren frequent het principe 'klein binnen groot'. Studenten maken hierin deel uit van een kleinere, vaste groep: een 'class' of 'college' waarbij zij gedurende de opleiding begeleid worden door een vast opleidingsteam. Het kan zijn dat deze groep samen met anderen een groter hoorcollege volgt, dit gebeurt dan wel met de eigen groep en het college kan binnen de kleine groep nabesproken worden. De student wordt bij naam gekend en is zeker geen nummer. Er is aandacht van docent en staf voor de student en de docent is goed bereikbaar voor studenten. Men gebruikt 'scalable teaching concepts', tutor- en mentorgroepen, en zorgt ervoor dat de student en de docent inderdaad de gelegenheid hebben een persoonlijke relatie op te bouwen die Cobbenhagen voor ogen stond, en die essentieel is in de overdracht van kennis, het oefenen van kundes, en het weven van een karakter.

³⁷ Cobbenhagen (2016); p.145.

Verantwoordelijkheid van studenten

Niet alleen de docent wordt aangesproken op zijn/haar onderwijsprestaties en -inzet; ook de student moet heden ten dage nadrukkelijk beoordeeld en aangesproken worden op inzet en betrokkenheid, zowel door docent en staf als door medestudenten. Geïnspireerd door Cobbenhagens idee van verantwoordelijkheid, ziet Tilburg University studenten nadrukkelijk niet als consumenten of als klanten, maar als *leden van de academische gemeenschap die (dus) hun verantwoordelijkheid nemen*. Zij zijn samen met de docent verantwoordelijk voor het onderwijsproces,³⁸ want onderwijs is inderdaad een proces waar verschillende partijen bij betrokken zijn en geen product dat gekocht kan worden. Van studenten wordt een actieve inbreng, grote betrokkenheid en inzet verwacht. Zij dragen bij aan hun studiegroep, hun opleiding en hun universiteit. Studentenverenigingen en studieverenigingen spelen hierin eveneens een onontbeerlijke rol. De *student centrality* die wij eerder signaleerden, kan niet bestaan zonder intensieve samenwerking tussen studenten- en studieverenigingen en het bestuur van de universiteit, waarbij overigens ook in dat bestuur de studenteninbreng van groot belang is – haar zestigerjaren geschiedenis mag Tilburg University niet verloochenen.

³⁸ Zie Healey, M., Flint, A. & Harrington, K. (2014) *Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education*. York: Higher Education Academy; en Healey, M., Bovill, C. & Jenkins, A. (2015) 'Students as partners in learning', in J. Lea (Ed) *Enhancing learning and teaching in higher education: engaging with the dimensions of practice*. Open University Press, Chapter 6, pp.141-172.

DEEL II

**HET DOEL VAN
DE TILBURGSE
UNIVERSITAIRE
OPLEIDING**

A close-up portrait of Daniel Kahneman, an elderly man with glasses, smiling slightly. The image is tinted with a blue color.

DANIEL KAHNEMAN

INVLOEDRIJKE PIONIER OP HET GRENSVLAK VAN DE
ECONOMIE EN PSYCHOLOGIE

5

Het doel: corrigerend handelen door *Slow Thinking*

De universiteit in Tilburg wil dat haar alumni moedig en creatief genoeg zijn om wetenschappelijk geïnformeerd, kritisch en doeltreffend te handelen in een wereld die vele maatschappelijke uitdagingen kent op het gebied van economie, recht, milieu, sociologie, psychologie, communicatie, ritueel en cultuur. Dit vereist scholing, training en opvoeding van haar studenten. Kleinschalig onderwijs dat de overdracht van kennis, het aanleren van kundes, en de karaktervorming verder faciliteert, is een kracht van goed academisch onderwijs. Het biedt de mogelijkheid om studenten te oefenen in het *doelbewust vertragen van hun denken*. Alleen dan zijn ze immers in staat wetenschappelijk geïnformeerd, kritisch te denken en doeltreffend te handelen. *Slow thinking* moet daarom een wezenlijke training in de Tilburgse opleidingen zijn.

Bacon: vertekenende denkgewoonten

De eerder besproken Francis Bacon zet met zijn beroemde 'leer van de idolen' een belangrijke, achteraf gezien zeer moderne stap in de richting van een echte academische opleiding en opvoeding. De idolen waar Bacon op wijst zijn onjuiste ideeën of voorstellingen die het gebruik van de nieuwe, instrumentele, effectieve en doeltreffende wetenschap in de weg staan. Bacon onderscheidt er vier: het idool van de stam, van de grot, van de markt, en van het theater.³⁹ Het gaat hier om *biases* (vertekenende denkgewoontes) die ons normaal gesproken helpen snel en gemakkelijk te handelen, maar die in complexe contexten ons eerder in de weg zitten. Ze maken dat wij zaken verkeerd inschatten en juist ondoelmatig handelen. Deze idolen 'moeten allemaal met een vast en plechtig besluit worden afgezworen en verworpen, en het verstand moet geheel en al van ze worden bevrijd en gezuiverd'.⁴⁰

³⁹ Bacon, F. (1620) *Novum Organum*, aphorism 39.

⁴⁰ Bacon, F. (1620) *Novum Organum*, aphorism 68.

Het feit dat wij nu eenmaal mensen zijn – met (dus) een menselijke aard (stam), op een bepaalde manier opgevoed (grot), gebruik makend van taal (de markt), ondergedompeld in een traditie (theater) – maakt dat wij niet kunnen voorkomen dat wij vooroordelen met ons meedragen. De (soms ingebakken, soms aangeleerde) idolen vertroebelen ons zicht op de werkelijkheid en maken het moeilijker voor ons om betrouwbaar te navigeren volgens de verworven wetenschappelijke kaart en het aangeleerde morele kompas waarmee we onze levensweg vinden.

Echter, we kunnen de wetenschap gebruiken om die idolen te herkennen en in kaart te brengen. Dat is natuurlijk niet gemakkelijk, omdat wij het zelf zijn die die wetenschap bedrijven. Toch kan en moet wetenschap dit doen. We houden dus rekening met het feit dat wij als mensen, een instinctieve, aangeboren, en automatisch aangeleerde kant hebben, maar buiten uit dat we ook een bewuste, controlerende, intelligente en corrigerende kant hebben. We beschikken over onbewuste, volgens vaste patronen lopende instinctmatige neigingen, maar ook over bewuste, volgens leerprocessen lopende intelligente en corrigerende overwegingen.

Onze wetenschap toont dat de mens aan de ene kant een vat vol neigingen is, een in tijd en ruimte gesitueerd wezen, dat zijn of haar beeld van de werkelijkheid en zichzelf voortdurend vertekent. Aan de andere kant is de mens een leerling die zijn of haar leven lang kan en moet leren om dat vertekende beeld van de wereld en zichzelf bij te stellen en te corrigeren – om in haar of zijn leven dicht bij de waarheid en een meer gewenste samenleving te komen. Om tot die correctie te komen, gebruiken we als instrument die wetenschap zelf; en dat maakt het allemaal ingewikkeld.

Kahneman: systeem 1 en 2

Moderne wetenschappelijke inzichten beïnvloeden uiteraard de inrichting van het academisch onderwijs. Een recent verworven inzicht stuurt onze programma's. Het borduurt voort op Bacons 'leer van idolen' en is gevonden en verwoord door Daniel Kahneman (1934-...). Deze Israëliische Nobelprijswinnaar beperkt zich niet, net zomin als Bacon, Dewey en Cobbenhagen, tot één wetenschappelijke discipline. Kahneman werkt als invloedrijke pionier op het grensvlak van de economie en psychologie. Hij rekende in zijn inmiddels beroemde publicaties af met het idee van de rationeel calculerende mens die slechts in eigen voordeel handelt, en introduceerde de eigenaardigheden van de menselijke psyche, en daarmee de menselijke (ir)rationaliteit, in de economie.

Zoals Cobbenhagen wilde, integreert Kahneman psychologische inzichten in de economische wetenschap, in het bijzonder met betrekking tot het menselijk oordeelsvermogen en de besluitvorming onder onzekere omstandigheden. Kahneman deed samen met Amos Tversky (1937-1996) onderzoek naar de manier waarop mensen beslissingen nemen onder condities van onzekerheid. Zij laten ons zien dat menselijke keuzes en handelingen niet alleen het resultaat zijn van rationeel denken, maar ook van instincten en allerlei vormen

van (ogenschijnlijke) irrationaliteit. Gebruikmakend van terminologie geïntroduceerd door Stanovich en West⁴¹, deelt Kahneman ons denken in twee systemen in: *System 1* of *fast thinking* en *System 2* of *slow thinking*.⁴² Ons snelle denken in systeem 1 wordt gedomineerd door instincten, automatismen en gewoontes. Dit is handig als we zeer snel moeten handelen, bijvoorbeeld wanneer we vlug moeten uitwijken in een verkeerssituatie. Het probleem is echter dat we vaak in systeem 1 blijven hangen, wanneer we systeem 2 zouden moeten aanspreken, bijvoorbeeld wanneer we iets uit moeten rekenen of een ingewikkeld besluit moeten nemen dat om intelligentie en reflectie vraagt. In systeem 2 kost het denken meer moeite (en feitelijk ook veel meer energie) en gaat het langzamer, daarom is het natuurlijk en verleidelijk om ook wanneer we in systeem 2 zouden moeten denken, ons handelen en onze overtuigingen te baseren op het denken in systeem 1. Het idee is dat we door scholing en training onszelf kunnen corrigeren door systeem 2 aan te spreken; we maken dan bewuste of bewustere afwegingen.

Slow Thinking en universitair onderwijs

In het Tilburgse academische onderwijs worden studenten steeds intensiever gestimuleerd om vaker "slow" te denken, en dus hun systeem 2 aan te spreken. Dit gebeurt onder andere door interactief en divers onderwijs aan te bieden. Er worden leersituaties gecreëerd waarin studenten worden geconfronteerd met hun *cognitieve biases*: de (ogenschijnlijke) irrationele, foutieve gedachtegangen. Om deze te ontdekken hebben studenten elkaar en de docenten nodig. Kennis en inzichten over effectief leren van studenten en waardering voor en vertrouwen in de professionaliteit van de docent, vormen daarmee belangrijke pijlers onder het Tilburgse onderwijsmodel.

Biases komen het snelst aan het licht wanneer de student in een baaiert van pedagogisch-didactische omgevingen terecht komt. Dit betekent dat er geen keurslijf is waarbinnen het onderwijs dient plaats te vinden. Er moet niet uitgegaan worden van een vast *format* maar afhankelijk van de cursusdoelen en beschikbare (ook digitale) inhoud en de professionele kracht van de docent, wordt er bepaald hoe het vak wordt opgezet en ingezet. Hierdoor biedt het cursusaanbod veel variatie aan werkvormen gericht op betrokkenheid van zowel docent als student. Variatie in werkvormen en weloverwogen inzet van digitale onderwijsmiddelen zorgen ervoor dat actief deelnemen aan onderwijs aantrekkelijker en onvermijdelijk is: de student kan en mag zich niet verschuilen en wordt geconfronteerd met zijn of haar eigen *fast thinking*, waarbij feedback van docent en mede-studenten het denken vertragen en academischer maken.

Online onderwijs is ondersteunend en voor sommige cursussen deels vervangend. Persoonlijk contact, zoals Cobbenhagen aangaf, is echter cruciaal voor het Tilburgse model,

⁴¹ Stanovich, K.E. & West, R.F. (2000), 'Individual differences in reasoning: Implications for the rationality debate?', *Behavioral and Brain Sciences*, 23, 645-726.

⁴² Kahneman, D. (2011) *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus & Giroux.

aangezien daar de ('embodied') confrontatie plaatsvindt van verschillen in karakter, kennis en kunde. Wanneer de docent oordeelt dat het zinnig is om in het licht van de kennisoverdracht, het aanleren van kundes, of het vormen van karakter, maatwerk te leveren, kan hij of zij de studenten de keuze laten een bepaalde onderwijsvariant te volgen. Er dient echter wel gewerkt te worden met curriculumteams die zorgen voor een juiste balans in werkvormen, een verantwoorde mix van toetsvormen, duidelijke en heldere leerlijnen, en een coherent programma om de door ons gewenste eindtermen op gebied van kennis, kunde, en karakter te realiseren.

Academisch onderwijs dat moderne wetenschappelijke inzichten serieus neemt, zoals het Tilburgse academische onderwijs, zoomt als vanzelf in op het trainen van *slow thinking*. De studenten leren zich ertoe te zetten om in situaties die transparant lijken, juist distantie te zoeken en reflectie te plegen. Dat kan alleen wanneer docenten, behalve als inhoudelijke expert, ook als coach en procesbegeleider optreden. Dat het academisch wetenschappelijk personeel de vaardigheden en de professionaliteit heeft om zo'n leerproces in de student te faciliteren en te sturen, is niet vanzelfsprekend. De universiteit moet daarom inzetten op het (nog) verder professionaliseren en ondersteunen van de docerende staf om dit doel binnen elk curriculum te kunnen realiseren.

6

Denkers met karakter: het oog op de toekomst

Tilburgse alumni zijn als *denkers met karakter* in hun werk sterk maatschappelijk betrokken. Tilburgse studenten worden als professionele kenniswerkers voorbereid op een positie in de internationale maatschappij en de wereld van morgen. Het toekomstgerichte onderwijs moedigt studenten aan om nieuwe vragen te stellen en creatieve ideeën te ontwikkelen, steeds in het licht van problemen binnen het sociale domein. Ze leren vaardigheden, zoals *21st century skills*, om succesvol en op hoog niveau te kunnen opereren in toekomstige beroepen en werkverbanden. Daar horen kennis van diverse disciplines, het kunnen dragen van verantwoordelijkheid, én het vermogen tot *slow thinking* bij.

Tilburgse studenten, die nu al bekend staan om hun hoge kennisniveau, zullen in de toekomst ook meer geroemd worden (en moeten worden) om de wijze waarop ze deze kennis kunnen toepassen en op heldere wijze overbrengen. Zij zijn in staat om hun vaardigheden en theoretische kennis in te zetten voor het denken over en werken aan maatschappelijke vraagstukken. Tilburgse studenten weten wat van hen wordt verwacht op de arbeidsmarkt en zijn in staat hierop succesvol te opereren. Kortom, zij worden steeds meer opgeleid tot *ondernemende denkers* – denkers die doen. En vooral: denkers die goed doen.

Internationale oriëntatie: een must

Wetenschappelijke scholing, academische vorming en internationale oriëntatie staan vanzelfsprekend voorop en gaan terug op Bacons opvattingen over wetenschap als een onderneming van een wereldwijde gemeenschap van waarachtige onderzoekers die met de wetenschappelijke methode op zoek gaan naar een grotere (benodigde) controle en verbetering (voor zover mogelijk) van onze lokale, maar juist ook mondiale leefomgeving. De vraag naar die controle, of naar een mate van controle, speciaal op het sociale terrein, wordt vanuit de economische en juridische sectoren, en ook vanuit de zorgsector en de culturele wereld, steeds weer gesteld, niet alleen nationaal, maar ook, en steeds vaker, internationaal. De actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied en het

beroepenveld worden gesteld aan de inhoud van het onderwijs zijn daarom medebepalend voor de inrichting van de Tilburgse opleidingen en academische opvoeding. Studenten moeten in staat zijn om in internationaal samengestelde teams, waarin leden van diverse culturele achtergronden en uiteenlopende disciplines participeren, aan mondiale en complexe problemen (*wicked problems*) te werken. Studenten krijgen inzicht in zowel de 'klassiekers' als in de meest recente stand van zaken van het vakgebied. Dit is vanzelfsprekend internationale kennis – kennis vergaard door de internationale gemeenschap van wetenschappers. Het is daarom dat Tilburg University haar studenten aanraadt, en hen in de gelegenheid stelt, een periode tijdens hun bachelor en/of masterstudie door te brengen in het buitenland. Binnen elk bachelor-programma is daartoe een zogenaamd 'mobility window' ingericht, zodat studenten, in principe zonder studievertraging, een deel van hun programma in het buitenland kunnen volgen. De culturele kennis en ervaring die ze zo opdoen draagt eveneens bij aan hun karaktervorming en hun besef van grote sociale en culturele diversiteit in relatie tot hun eigen traditie.

Waarden en internationale oriëntatie: solidariteit

Eerder hebben we al gezegd dat solidariteit met minderbedeelden, empathie met en openheid voor andersdenkenden, en verantwoord beheer van een kwetsbare (sociale) wereld, waarden zijn die Tilburg University hoog in het vaandel draagt. Deze waarden krijgen een diepere betekenis naarmate we de cirkel waarbinnen wij ons begeven groter en internationaler maken. Tilburg University wil daarom ook gastvrij zijn voor internationale studenten, speciaal voor studenten uit landen en gebieden die binnen onze programma's hun talenten kunnen ontwikkelen die anders, door omstandigheden, niet tot ontwikkeling zouden zijn gekomen; en die na hun studie hun kennis, kunde en academische karakter aanwenden om precies die verhinderende omstandigheden zoveel mogelijk weg te nemen, zodat lotgenoten een grotere kans hebben zich hoog op te leiden en academisch te kwalificeren.

Waarden en internationale oriëntatie: empathie en openheid

Algemeen wordt erkend dat een internationale studentengemeenschap bijdraagt aan een rijkere academische ervaring. Het spreekt vanzelf dat een 'international classroom' niet alleen vele nationaliteiten herbergt, maar ook studenten die vanuit hun cultuur andere denkbeelden hebben. Confrontatie met andersdenkenden werkt eveneens verrijkend voor onze studenten. Onder Tilburgse studenten moet die empathie principieel ver reiken, maar het corrigerende *slow thinking* zal hen en anderen moeten laten zien welke denkbeelden uiteindelijk aanvaardbaar en nuttig zijn, dat wil zeggen, welke de gewenste effecten hebben voor het Tilburgse academische idee van de praktijk van het maatschappelijke leven. Er dient dus ook in alle opleidingen van de universiteit – en daarbuiten op de campus – ruimte te zijn voor geïnformeerde discussies over antwoorden op de vraag welke kant het op moet in de wereld.

Waarden en internationale oriëntatie: duurzaamheid

Het belang van de waarde van verantwoord beheer van een kwetsbare wereld kan moeilijk overschat worden gezien de recente ontwikkelingen rond klimaat, biodiversiteit, grondstoffen, energie en milieu, maar ook rond cultuurbotsingen, mensenrechten, armoede, arbeidsrecht,

sociale zekerheid, privacy-schendingen, veiligheid en nieuwe technologieën. In contacten met leden van een internationaal opererende gemeenschap van wetenschappers en studenten laten de programma's van Tilburg University zien dat wetenschappelijke opleiding en academische opvoeding hand in hand gaan, juist waar het gaat om de bijdrage die onze alumni leveren op het terrein van het verduurzamen van een complexe mondiale samenleving op een planeet die niet per definitie mensvriendelijk is.

Zelfkritische denkers

Studenten worden opgeleid tot kritische denkers. Dat betekent in Tilburg ook, en misschien wel op de eerste plaats, kritisch ten opzichte van hun *eigen* manier van redeneren. Studenten wordt een onderzoekende houding en vaardigheid bijgebracht. Vanaf het begin van de opleidingen worden onderzoekvaardigheden getraind. Tilburgse studenten onderscheiden zich door hun kennisniveau op het gebied van de mens- en maatschappijwetenschappen en zijn, door hun vaardigheid om (onderzoek)vragen te stellen en zelf op zoek te gaan naar de antwoorden, in staat bij te dragen aan het ontwikkelen van nieuwe kennis op hun vakgebied, en vooral om de waarde van die kennis voor de praktijk van het maatschappelijke leven goed in te schatten. Daarbij wordt hen, in de traditie van Bacon, van meet af aan geleerd om hun overtuigingen weerlegbaar op te stellen en te zwichten voor het sterkere argument en het krachtiger empirisch bewijs. Wanneer wij stellen dat Tilburg University graag kritische, onafhankelijke en actieve denkers af willen leveren, bedoelen wij daarmee dus ook dat deze hoogopgeleiden in staat dienen te zijn om kritisch naar zichzelf en het eigen handelen te kijken. Bij een leven lang leren hoort immers ook het onder ogen zien van zelf gemaakte fouten. Met 'een kritische houding' bedoelt Tilburg Universiteit dus niet slechts kritisch jegens anderen, maar ook jegens jezelf. De student leert *slow thinking* toe te passen op de eigen standpunten en overtuigingen. Mede door deelname aan de internationale classroom heeft de student besef van moreel pluralisme en hij/zij heeft geleerd om de eigen standpunten te plaatsen in een internationaal landschap van opvattingen, waarbij het vermogen tot zwichten voor het betere argument goed getraind is.

Tilburgse studenten zijn zo in staat het hoge kennisniveau van hun vakgebied te combineren met het openstaan voor, en communiceren en samenwerken met mensen uit andere vakgebieden, met andere persoonlijkheden en afkomstig uit andere culturen. Gegeven de steeds verdergaande globalisering (en glocalisering) zullen deze vaardigheid van de Tilburgse student en dit kenmerk van zijn of haar opleiding steeds belangrijker worden.

Omgaan met een onzekere toekomst

Wat de toekomst brengt, is niet met zekerheid te zeggen. De studenten van de universiteit van Tilburg leveren hun bijdrage aan een te verduurzamen sociale wereld omdat zij hebben leren omgaan met deze principiële onzekerheid: ze hebben geleerd in te schatten wanneer het tentatieve omslaat in een voldoende onderbouwd inzicht waarop met vertrouwen gehandeld kan worden, en wanneer het tentatieve zo voorwaardelijk blijft dat handelen onder zulk voorbehoud niets anders is dan blind gokken.

Omdat de wereld voortdurend onderhevig is aan verandering, is het de taak van het academisch onderwijs om de student voor te bereiden op een toestand van permanente verandering:

With the advent of democracy and modern industrial conditions, it is impossible to foretell definitely just what civilization will be twenty years from now. Hence it is impossible to prepare the [student] for any precise set of conditions. To prepare him for the future life means to give him command of himself; it means so to train him that he will have the full and ready use of all his capacities; that his eye and ear and hand may be tools ready to command, that his judgment may be capable of grasping the conditions under which it has to work, and the executive forces be trained to act economically and efficiently. It is impossible to reach this sort of adjustment save as constant regard is had to the individual's own powers, tastes and interests – say, that is, as education is continually converted into psychological terms.⁴³

Ondanks deze onzekerheid die Dewey aan het eind van de 19e eeuw uitte, kunnen we natuurlijk wel iets zeggen over belangrijke trends in de (nabije) toekomst. Dataficatie en het managen van 'big data' zijn zulke in het sociale leven ingrijpende ontwikkelingen dat Tilburg University (in samenwerking met de Technische Universiteit Eindhoven) nieuwe opleidingen als *Data Science*, *Data Science & Entrepreneurship*, en *Data Science: Government & Business* heeft opgezet. De vraag vanuit de samenleving naar data scientists zal de komende jaren alleen maar groeien. Ook hier zullen de alumni de kenmerken van een Tilburgse academische graad met zich mee moeten dragen: kennis, kunde, en karakter, met een morele focus op sociale problemen in de maatschappij. Het dienen immers denkers te zijn die het initiatief nemen – denkers die (goed) doen.

Een andere belangrijke trend, volgens Klaus Schwab (*World Economic Forum 2016*), is wat steeds vaker de vierde industriële revolutie wordt genoemd: na de toepassing van stoom, elektriciteit, en elektronica, zien we nu de introductie van 'cyber-physical systems':

There are three reasons why today's transformations represent not merely a prolongation of the Third Industrial Revolution but rather the arrival of a Fourth and distinct one: velocity, scope, and systems impact. The speed of current breakthroughs has no historical precedent. When compared with previous industrial revolutions, the Fourth is evolving at an exponential rather than a linear pace. Moreover, it is disrupting almost every industry in every country. And the breadth and depth of these changes herald the transformation of entire systems of production, management, and governance.⁴⁴

⁴³ Dewey, J. (1897) 'My Pedagogic Creed', in: L.A. Hickman & T.A. Alexander (eds.) (1998) *The Essential Dewey, Volume 1, Pragmatism, Education, Democracy*. Indiana University Press: Bloomington and Indianapolis; p.230.

⁴⁴ <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>

Het is inderdaad zo dat 'change is here to stay'! Deze vierde revolutie zou weleens de samenleving, die de Tilburgse academici proberen te begrijpen en te verbeteren door initiatiefrijke denkers met karakter op te leiden, opnieuw en dramatisch kunnen veranderen. Met hun expertise op het gebied van de mens- en maatschappijwetenschappen zullen ze mede vormgeven aan die nieuwe samenleving, in vernieuwende opleidingen als Global Law, Public Governance, en Global Management of Social Issues.

Ook de Tilburgse studenten zullen meer en meer beoordeeld worden op de combinatie van kennis, kunde en karakter, zoveel lijkt wel duidelijk. Het hebben van wetenschappelijke kennis om complexe problemen op te lossen zal altijd zeer gewaardeerd blijven, maar steeds belangrijker worden eigenschappen als 'kritisch denken', 'creativiteit', en 'emotionele intelligentie'. Welke precies de banen van de toekomst zijn, weten we nu niet precies. Maar ze betreffen ongetwijfeld samenwerking in interdisciplinaire kennisteamen, met teamleden die uit verschillende culturen komen. De impact van 'de vierde industriële revolutie' op onze manier van samenleven, op wie wij als mensen zijn en worden, en wat wij belangrijk zouden moeten vinden, moet worden geïncorporeerd in de opleidingen. Meer en meer zullen we die opleidingen in Tilburg moeten vormgeven in samenwerking met bedrijven, organisaties, en instellingen waarvoor studenten geschoold worden. Tilburg University is al flink op weg met haar idee dat haar alumni *denkers met karakter* zullen moeten zijn, die de zaken niet op hun beloop laten en durven te ondernemen.

Het onderhouden van de professionaliteit van academische docenten

Als Tilburg zichzelf ziet als een derde generatie academisch opleidingsinstituut dat ondernemende kritische denkers opleidt, dan moeten ook haar docenten vaardig genoeg zijn om zo'n instituut vorm te geven. Een aantal keer is al verwezen naar de ver(der) gaande professionalisering van haar docenten. Hoewel wetenschap onontbeerlijk blijft voor een academisch opleidingsinstituut wordt het ook steeds duidelijker hoe belangrijk het academisch onderwijs wel niet is! Binnen een derde generatie academisch opleidingsinstituut, dat wetenschappelijke kennisoverdracht en het aanleren van de wetenschappelijke onderzoeksmethode ziet als instrumenteel in het begrijpen en vooral voortstuwende van de samenleving, zijn universitaire docenten ook academische coaches – toepassing van verworven kennis in een sociale context staat binnen elk programma altijd centraal en studenten worden gecoacht in die richting. Zo de praktijk van het leven buiten is, zo ook binnen de muren van de universiteit.

De Tilburgse opleidingen moeten meebewegen met nieuwe generaties studenten die, net als academici, voor nieuwe uitdagingen staan (en daarop hun verwachtingen afstemmen). Dat betekent voor de docenten, zoals voor de alumni, dat zij een leven lang moeten leren. De academische docententeams moeten in staat zijn om de student 'slow thinking' aan te leren, het belang van 'real-life cases' aan te geven, intercultureel besef te kweken, creativiteit te belonen, zelfkritiek te stimuleren, nieuwsgierigheid te cultiveren, effectief communiceren te oefenen, en vooral het ethische aspect nooit uit het oog te verliezen. Docenten zullen merken (voelen) dat studenten in de loop der jaren veranderen. De manier waarop studenten

zijn veranderd, betekent nu al dat docenten hun wetenschappelijke expertise en academische vaardigheden meer en meer coachend zullen overdragen. Dat moeten zij dan wel kunnen, natuurlijk. Ook in dit opzicht ligt er dus een taak voor het continu up-to-date houden van de professionele kennis van het docerend wetenschappelijk personeel.

Het belang van de oriëntatie op een toekomstig werkveld⁴⁵

Tilburgse alumni krijgen in hun toekomstig werk te maken met zeer complexe problemen waar geen standaardoplossingen voor zijn en die vragen om steeds veranderende en innovatieve antwoorden. De eisen vanuit het werkveld veranderen onder invloed van toenemende digitalisering en globalisering. Naast gedegen wetenschappelijke kennis vraagt dit van de toekomstige afgestudeerden dat zij beschikken over de juiste, 21^e eeuwse vaardigheden.

Met name probleemoplossende vermogen, sociale en communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren, teamvaardigheden, beslisvaardigheden, creatief en innovatief denken en digitale vaardigheden, vragen steeds meer aandacht. De arbeidsmarktorientatie is mogelijk via de daadwerkelijk zelf ervaren praktijkcontacten in de opleidingen: minder praten over, en meer doen in en met de academische beroepspraktijk en het academische werkveld. Academische (onderzoek)stages (korte of langere) zijn daarom belangrijk, net als het uitvoeren van 'real-life' opdrachten voor bedrijven of instellingen. De universiteit (*School*, opleiding, studie-, alumni- of studentenvereniging) bemiddelt actief om studenten hierin te helpen. Ook vanwege de maatschappelijke ontwikkelingen waarin steeds meer flexibiliteit, zelfstandigheid en eigen initiatief van werknemers op academisch denk- en werkniveau wordt verwacht, met een groeiend aantal ZZP-ers, besteden onze opleidingen dus substantieel meer aandacht aan ondernemerschap – in meest brede zin – om de Tilburgse studenten te begeleiden naar het worden van initiatiefrijke, karaktervolle denkers.

Studenten moeten zich zo spoedig mogelijk na de start van hun opleiding bewust worden van het belang zich voor te bereiden op hun academische beroepsloopbaan en na te denken over hun carrière. Studenten moeten gaan beseffen dat ze zelf verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen ontwikkeling en toekomstige werk(zaamheden) en maken daarbij gebruik van de faciliteiten die de opleidingen en campus beschikbaar stellen. Het advies dat Tilburgse alumni Tilburgse studenten kunnen geven, de deuren die zij kunnen openen, de perspectieven die zij kunnen bieden als belangrijke participanten in de vormgeving van een 'world in perpetual transition', kan daarbij nauwelijks qua belang overschat worden.

⁴⁵ Zie Meijdam, L. (2015) Eindverslag Werkgroep Versterking Arbeidsmarktorientatie (Tilburg University, 15 december 2015).

DEEL III

**HET TILBURGS
ACADEMISCH PROFIEL:
EEN VOORSTEL**

7

TiU-shaped professionals: denkers met karakter

We hebben verkend in welke pedagogische traditie het academisch onderwijs van Tilburg University ons inziens staat. De inspirerende visie van Martinus Cobbenhagen, die aansluit bij eerdere invloedrijke visies van Francis Bacon uit de zeventiende eeuw, en van John Dewey uit de negentiende en twintigste eeuw, staat nog altijd centraal in haar pedagogische ideeën en didactische onderwijsvormen. Nieuwe kennis op het gebied van het menselijk denken en handelen, ontsloten door het progressieve onderzoeksprogramma waarin Daniel Kahneman en anderen werken, laat zien dat haar onderwijs zich rekenschap moet geven van de valkuilen van onbewuste *biases* die onze wetenschap en onze maatschappelijke beslissingen negatief kunnen beïnvloeden.

Tilburg University laat haar studenten zien en merken hoe juist een collectieve wetenschapsbeoefening tot een meer secure basis leidt, op grond waarvan zij als denkers die het initiatief nemen, kunnen bijdragen aan de zo noodzakelijke sociale innovatie in een voortdurend veranderende wereld, die langzaam maar zeker een beter perspectief zou kunnen bieden aan relatief steeds meer mensen. Het Tilburgse academische onderwijs kenmerkt zich dan ook, ons inziens, door een bijzondere combinatie van *kennisoverdracht*, *training van kundes*, en *het weven van karakter* in (en mede door) haar studenten, zodat het studenten opleidt tot initiatiefrijke denkers – denkers die doen, denkers die *goed* doen.

Kennis

Studenten aan Tilburg University worden geïnformeerd over de *state of the art* wetenschap van sociale verschijnselen. Daarin wordt de samenhang tussen verschillende mens- en maatschappijwetenschappen (economie, recht, psychologie, sociologie, informatie en communicatie, filosofie, cultuur en religie), en de noodzakelijke interdisciplinaire studie van sociale fenomenen benadrukt. Specialisatie in de bachelorfase vindt vaak plaats, maar wordt ook uitgesteld tot in de masterfase, door te zoeken naar thematische problematieken rond sociale innovatie. Vanzelfsprekend wordt telkens de wereldwijde kennis ontsloten die reeds beschikbaar is binnen een bepaald gebied, en waaraan de student, afhankelijk van haar of zijn studiefase, steeds iets meer (in teamverband) bijdraagt. De student merkt dat wetenschap een internationale leergemeenschap veronderstelt. Bovenal begrijpt de Tilburgse student dat wetenschap een krachtig instrument is waarmee (in de mate waarin het mogelijk is) controle verkregen kan worden in een wispelturige wereld. Niet alleen wordt de student gewezen op de mogelijkheid van de instrumentele inzet van wetenschappelijke kennis, maar krijgt hij of zij deze steeds weer geïllustreerd als het doel van de opleiding.

KENNIS: *de student aan Tilburg University is uitstekend op de hoogte van de relevante mens- en maatschappijwetenschappen, en begrijpt dat de inzichten en theorieën voortgekomen uit deze wetenschappen als instrumenten gebruikt kunnen worden om tot de gewenste of benodigde sociale innovatie te komen.*

Kunde

Studenten aan Tilburg University beschikken over de wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden die nodig zijn om benodigde informatie boven water te krijgen, toe te passen, en van dienst te laten zijn om een real-life sociaal probleem tot een oplossing te brengen. De student heeft daarnaast de communicatievaardigheden getraind waarmee hij of zij in staat is zich hoorbaar te maken binnen de (internationale) leergemeenschap, waardoor hij of zij lid wordt, en zich lid voelt, van die leergemeenschap. Daarnaast heeft de afgestudeerde de communicatievaardigheid waarmee hij of zij doeltreffend is in het bewerkstelligen van de benodigde sociale innovatie, door in het noodzakelijk overleg te treden met bedrijven, organisaties, overheden, en onderzoeksinstituten. De student weet hoe contact gelegd en onderhouden wordt met maatschappelijke groepen.

De Tilburgse student is creatief, kent een realistische dadendrang, en durft te doen. Hij of zij kan zich zetten tot *slow thinking* om tot betere beslissingen en handelingen te komen, waarbij het getrainde moreel oordeelsvermogen onontbeerlijk is.

De student heeft op de Tilburgse campus geleerd dat een internationale oriëntatie belangrijk is in het samen zoeken naar oplossingen voor globale sociale vraagstukken. De erkenning van andere culturele levensvormen en perspectieven, het omgaan daarmee, en het tot een vruchtbare samenwerking laten komen met andersdenkenden in het licht van de waarden die de Tilburgse academische gemeenschap hoog acht, horen bij het repertoire van de afgestudeerde.

KUNDE: *de student aan Tilburg University is optimaal getraind in wetenschappelijke onderzoekvaardigheden, via real-life cases op het gebied van sociale innovatie; is gericht op onderzoeken, op menselijk en maatschappelijk doen en handelen, waarbij slow thinking wordt toegepast; is creatief, communicatief, en is zich bewust van het belang van morele oordelen.*

Karakter

Studenten aan Tilburg University worden in ethische, intellectuele, culturele en sociale zin gevormd. Zo snapt de student dat haar of zijn eigen leerproces een leven lang duurt en dat (zelf)educatie een 'way of life' is. Hij of zij weet dit ook vorm te geven. Hij of zij heeft geleerd kritisch te zijn, niet alleen jegens anderen, maar ook jegens zichzelf. De student begrijpt dat alleen door nieuwsgierigheid te cultiveren, een leven lang leren mogelijk is.

De student heeft een morele sensitiviteit gekweekt die wordt gevoed door de ethische opdracht te streven naar vermindering van leed, naar een meer eerlijke verdeling van welvaart en duurzaam welzijn, en naar het ontwikkelen van zijn/haar eigen en andermans talenten om tot de benodigde sociale innovatie te komen. Haar of zijn roep om solidariteit, empathisch vermogen, en verantwoordelijkheidsgevoel zijn het gevolg van de Tilburgse academische opvoeding. Haar of zijn leven is steeds meer een leven van doen geworden, een *vita activa*, met een constructieve (en waar het kan: optimistische) houding ten aanzien van de mogelijkheid om sociale problemen innovatief op te lossen. Het betekent geenszins dat hij of zij zich als *academica/cus* hals over kop in het volgende avontuur stort, maar haar of zijn emotionele intelligentie en prudentie aanwendt om het verschil te maken tussen blinde gok en onderbouwd beleid.

Met *Bildung* wordt een zelfverwerkelijking bedoeld die alleen mogelijk is in vrijheid, in confrontatie met anderen, en in een gemeenschap van mensen. In die zin creëert de Tilburgse campus een omgeving waarin zo'n *Bildung* mogelijk is. Die campus is een plek waar in vrijheid en met een waaier aan persoonlijke perspectieven en mentaliteiten, gezocht kan worden naar een manier waarop een samenleving verder vorm gegeven kan worden; waarin solidariteit met minderbedeelden, empathie met en openheid voor andersdenkenden, verantwoordelijkheid voor een kwetsbare (sociale) wereld, en talentontwikkeling, hoog in het vaandel staan.

KARAKTER: *de student aan Tilburg University weeft in zichzelf een karakter, doordat hij of zij voortdurend opgevoed wordt in een sfeer van ethisch besef en bewustwording van de morele opdracht om solidair te zijn met minderbedeelden, om empathisch te zijn met en open te staan voor andersdenkenden, en zich verantwoordelijk te voelen voor het verduurzamen van een kwetsbare, sociale wereld; hij of zij weeft in dit licht zijn of haar door ons erkende talenten tot een mens-zijn als initiatiefrijke denker – een denker die goed doet.*

Met de hierboven uiteengezette visie op de overdracht van kennis, het trainen van kundes, en het weven van karakter, verandert de student aan Tilburg University langzaam maar zeker in een, wat wij willen noemen, *TiU-shaped professional*, bijvoorbeeld een TiU-shaped econoom of jurist, een TiU-shaped psycholoog, socioloog of communicatie-expert, een TiU-shaped theoloog of cultuur-deskundige, een TiU-shaped manager of filosoof, enzovoort. Nogmaals, *TiU-shaped professionals* zijn Tilburgse T-shaped professionals en academici met – verticaal – verdiepende kennis, met – horizontaal – de benodigde academische kundes, maar vooral, in het hart, het (morele) karakter om samen met anderen de juiste zaken voor elkaar te krijgen. De Tilburgse academische opleidingen worden verzorgd vanuit de gedachte van Martinus Cobbenhagen dat onze universiteit een morele verantwoordelijkheid draagt ten opzichte van de samenleving, vanuit de gedachte dat onze alumni zich moeten laten gelden in de praktijk van het leven, en vanuit de gedachte dat hetgeen men is, hoger staat dan hetgeen men weet.⁴⁶

⁴⁶ Wij danken bestuursleden van de Schools, leden van het College van Bestuur, en leden van de Academic Council, alsmede studentleden van studentenfracties en vele anderen voor hun commentaar op een eerdere versie van dit essay. Dat uit onze duiding van de academische positie van Tilburg University de hier eveneens gepresenteerde visie voor het academisch onderwijs aan Tilburg University voortvloeit, is een bewering die uiteraard geheel voor onze eigen rekening is. Dank zijn we ook verschuldigd aan Riet Bettonviel en Annemeike Tan, die ons ambtelijk ondersteunden.

COLOFON

DEEL 1 IN DE TILBURGSE ACADEMIA EN EDUCATIE REEKS
KENNIS, KUNDE, KARAKTER

© 2017 Herman de Regt / Alkeline van Lenning

Realisatie: Divisie Marketing & Communication, Tilburg University
Concept en design: Communicatie team, 's-Hertogenbosch
Meer informatie over de Tilburgse onderwijsvisie: www.tilburguniversity.edu/onderwijsvisie
Fotografie: Patrick Post / HH (p. 26); Matt Writtle / HH (p. 38)

ISBN: 978-94-6167-331-2

Warandelaan 2
5037 AB Tilburg
T 0031 (0) 134669111
www.tilburguniversity.edu
facebook.com/TilburgUniversity
twitter.com/TilburgU

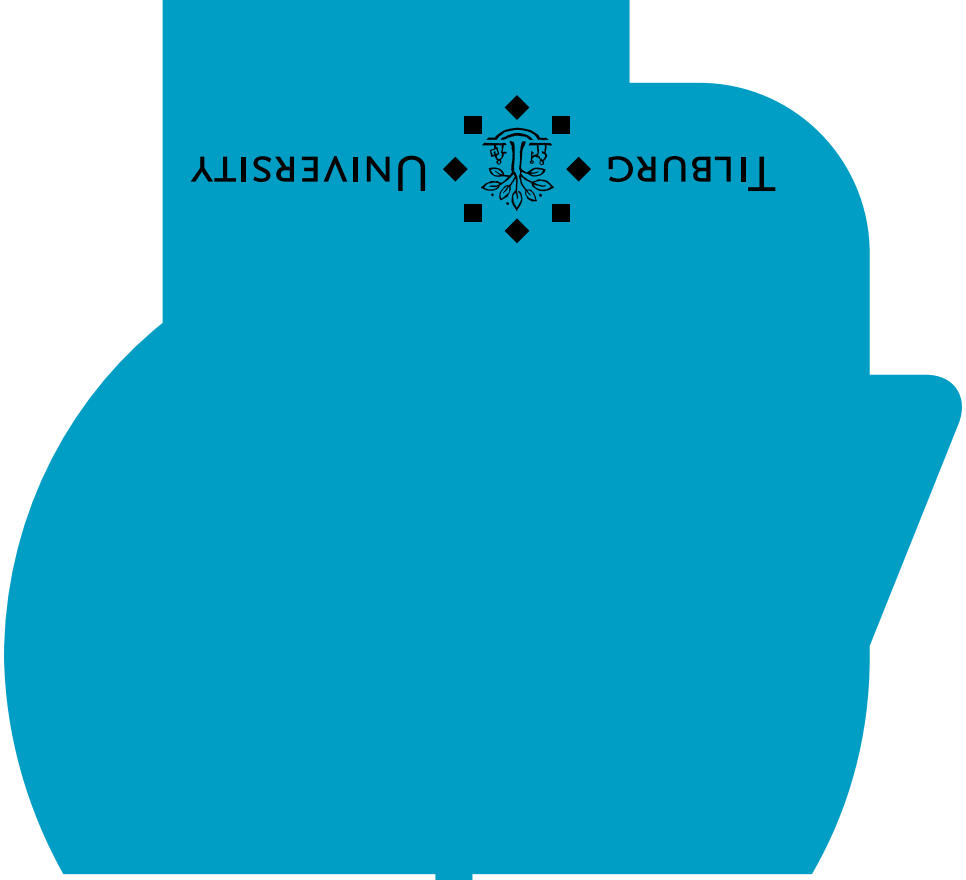
TILBURG UNIVERSITY

TILBURG UNIVERSITY

Warandelaan 2
5037 AB Tilburg
T 0031 (0) 134669111
www.tilburguniversity.edu

facebook.com/TilburgUniversity
twitter.com/TilburgU

Herman de Regt
Aalkeline van Lennig

Exploring an Educational Vision for Tilburg University